

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ANALÝZA POLITIKY EVROPSKÉ UNIE V OBLASTI
ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ**

Autor práce: Jitka Vojíková

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Katedra: Katedra společenských věd

2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím s tím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi, Ph.D. za poskytnuté informace, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

VOJÍKOVÁ, J. *Analýza politiky Evropské unie v oblasti rovnosti žen a mužů : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 57 s. Vedoucí bakalářské práce : Ing. Jirí Dušek, Ph.D.

Klíčová slova: demokracie, diskriminace, gender, mainstreaming, politika rovných příležitostí, rovnost pohlaví

Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání stupně rovnosti pohlaví v členských státech Evropské unie. Dále posouzení vlivu rovných práv žen a mužů na kvalitu jejich života, prozkoumání důvodů odlišné úrovně této problematiky v jednotlivých státech, zejména v návaznosti na jejich historický vývoj, nalezení silnější a slabší stránky tématu rovnosti v praktickém životě a také popsání potřeby a možnosti dalšího vývoje v této oblasti.

Je zde též porovnávána míra genderové rovnosti v jednotlivých oblastech, jakými jsou například pracovně-právní vztahy, rodina, politický život, řešeno je i téma domácího násilí.

Bakalářská práce je členěna na 5 hlavních částí. Toto rozdělení je postaveno na srovnávání vývoje situace v oblasti rovnosti žen a mužů z hlediska časového, geografického a tematického.

Práce je vypracována převážně na základě primárních zdrojů z odborné literatury. Pro konkrétní možnost srovnání a číselné vyjádření jsou zde použita data Českého statistického úřadu.

ABSTRACT

VOJÍKOVÁ, J. *Analysis of the European Union's policy on equality between women and men*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o.p.s., 2011. 57 p. Supervisor : Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Key words: democracy, discrimination, gender, mainstreaming, policy of equal opportunities, gender equality

The main aim of this thesis is to compare the degree of gender equality in Member States of the European Union.

Further goal is to assess the impact of equal rights for women and men in their quality of life and explore the reasons for the diversity of this problem in individual countries. Particularly, in a relation to their historical development, finding a stronger and a weaker side in gender equality in everyday life, as well as describing the needs and opportunities for further development this area.

The level of gender equality in various fields, such as labor relations, family, political life, and also the issue of domestic violence are compared.

The thesis is divided into five main parts. This division is based on the comparison of developments in gender equality in terms of time, geographical and thematic situation.

The thesis is mainly elaborated on the basis of the primary sources of expert literature. To be able to compare specific and quantified data, data from the Czech Statistical Office were used.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 HISTORIE POSTAVENÍ ŽEN A MUŽŮ	10
2.1 Začátky feministického hnutí v Evropě.....	10
2.1.1 Postavení žen v číslech	11
3 POLITIKA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ V EU	12
3.1 Gender mainstreaming v politice Evropské unie	13
3.1.1 Rovnost jako pojem	13
4 RŮZNÉ ÚROVNĚ ROVNOSTI VE STÁTECH EU	16
4.1 Index genderové spravedlnosti	16
4.1.1 Severské země	19
4.1.2 Západoevropské země.....	19
4.1.3 Země bývalého „socialistického bloku“	21
4.1.4 Ostatní země	23
5 ČESKO A POLITIKA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ	25
5.1 Genderová situace v ČSSR.....	25
5.2 Polistopadový vývoj v oblasti rovných práv	26
5.3 Vstup ČR do EU	28
5.3.1 Obyvatelstvo – rodiny a domácnosti	29
5.3.2 Nerovnost v odměňování v České republice.....	31
5.4 Česká ženská lobby	32
5.4.1 Členské organizace české ženské lobby.....	32
5.4.2 Stanoviska České ženské lobby	34
5.5 Pomoc občanům v případech diskriminace	35
5.5.1 Instituce nabízející pomoc v případech diskriminace	35
6 DŮLEŽITÉ OBLASTI GENDEROVÉ ROVNOSTI	37
6.1 Rodiny a domácnosti.....	38
6.1.1 Reprodukční práva.....	40

6.2 Práce a odměňování žen a mužů	42
6.2.1 Trh práce	43
6.2.2 Rovnost v odměňování.....	45
6.3 Vzdělání.....	48
6.4 Gender a politika	49
6.5 Násilí	50
6.5.1 Domácí násilí.....	51
ZÁVĚR.....	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
Literární zdroje	55
Elektronické zdroje	56

ÚVOD

Rovnosti žen a mužů je v Evropské unii věnována velká pozornost. Toto téma je spolu s prosazováním lidských práv jedna z velmi citlivých a velmi sledovaných oblastí. Při pozorování vývoje této problematiky je nepopiratelné, že v oblasti zrovnoprávnění obou pohlaví došlo k velkému posunu nejen z pohledu právních předpisů a norem, ale také v obecném nahlížení společnosti. To, co šokovalo, udivovalo a bylo předmětem odsouzení v předminulém století, je dnes zcela běžnou realitou, nad kterou se nikdo nepozastaví. Například volební práva žen nebo právo na rozvod jsou dnes záležitosti v Evropě zcela běžné. A určitě by bylo zcela nemožné tato práva dnes omezovat či zcela zrušit. Ovšem i nadále dochází ke znatelným nerovnostem. Například v oblasti odměňování žen a mužů, přístupem k pracovním pozicím a bohužel i nadále přetrvává poměrně velká diskriminace žen, které se vrací z mateřské či rodičovské dovolené.

Ale i pohled společnosti na otce, který pečuje o dítě, zatímco matka „živí rodinu“, není tak úplně neutrální a bez předsudků. Společnost je z velké části ovlivněna tradicemi, které často vychází právě z představ o naprosto jasném rozdělení genderových rolí.

Žijeme ve společnosti, která se snaží být demokratickou. Ale právo a předpisy jsou jedna věc a jejich přijímání a užívání je věc druhá. Osobní názor jednotlivců na problematiku rozdělení genderových rolí ve společnosti je právo každého z nás, ovšem přístup k okolí, dodržování slušnosti a ohledu k právu jiným je povinností a záležitostí společenskou.

Jedním z hlavních důvodů, proč jsem se rozhodla pro toto téma mé bakalářské práce je skutečnost, že se vracím z rodičovské dovolené a sama jsem se setkala při hledání práce s určitým odstupem a předsudky ohledně zaměstnání „ženy s malým dítětem“.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je analyzovat a porovnat současné vzájemné postavení žen a mužů v Evropské unii. Je zde popisován právní vývoj v oblasti rovných práv, následně porovnán stupeň genderové rovnosti v některých členských zemích EU a provedeno srovnání právního a společenského postavení žen a mužů.

Úvodní část se věnuje postavení žen a mužů z pohledu evropské historie. Protože právě historie velmi zřetelně ukazuje nerovnosti mezi oběma pohlavími. To je důležité pro zdůvodnění smyslu existence různých hnutí. Ta mohou být čistě feministická nebo obecně spojena s lidskými právy. Následně je zdůrazněno srovnání celospolečenského vývoje jednotlivých zemí s ohledem na jejich vlastní osobitou kulturu a tradice a následný vliv na pohled rovného postavení žen a mužů ve společnosti.

Další kapitola popisuje genderové stereotypy v České republice. Porovnáva situaci před listopadem s porevolučním vývojem a vliv vstupu do Evropské unie. Také uvádí konkrétní instituce, které se snaží dohlížet na dodržování právní stránky této problematiky a místa, kam se mohou obracet lidé, kteří se cítí diskriminováni. A to nejen kvůli pohlaví, ale také kvůli národnosti, rase, sexuální orientaci.

Poslední část práce je zaměřena na některé specifické oblasti, jako je například rodina a domácnost, vzdělání, následné pracovní zařazení žen a mužů, politika a veřejný život či domácí násilí.

Tato bakalářská práce čerpá převážně z knižních zdrojů. Používá pro srovnání statistická data Českého statistického úřadu a jiné odborné literatury, a to ve většině v mezinárodním srovnání u států Evropské unie a konkrétních údajů České republiky.

2 HISTORIE POSTAVENÍ ŽEN A MUŽŮ

Vztah mezi muži a ženami a jejich společenské postavení se od počátku lidstva neustále vyvíjel. Tento vývoj byl souběžný s celkovými změnami ve společnosti, s pokrokem i vědecko-technickou revolucí. Tak jako muži nezůstali pouze bojovníky nebo dobyvateli, tak i ženy měnily svá postavení ve společnosti a usilovaly o prosazení některých svých základních práv.

2.1 Začátky feministického hnutí v Evropě

„Přibližně v letech 1650 – 1660 vrcholilo ve Francii hnutí „Precieuses“, které začalo považovat úlohu matky a manželky za nudnou otročinu a zábranu rozvoje ženiny osobnosti...“¹ To bylo první z ženských hnutí, které začalo prosazovat jakési feministické řešení vztahů k mužům. Prapůvod těchto hnutí nebyl pouze v nespokojenosti se společenským postavením žen, v té době byla žena často považována za „kus majetku“, za něco, co je pořízené k péči o muže, domácnost a děti. Ale bohužel se muži chovali k ženám často velice neomaleně a hrubě. Fyzické násilí nebylo ničím neobvyklým. Srovnání můžeme najít v jakémkoliv jiném hnutí za práva utlačovaných.

Jak dále uvádí HORSKÁ (1993)², francouzská revoluce v roce 1789 nesplnila ženám očekávané představy. Pokusy snažící se o prosazení rovných práv často vedly až na popraviště. Například Olympe de Gouges, která v roce 1791 vydala Deklaraci ženy a občanky, což byla odpověď na Deklaraci práv muže a občana.

I tak bylo v roce 1792 ve Francii prosazeno právo na rozvod manželství, což bylo považováno za velký ústupek. Bohužel bylo toto v roce 1816 zrušeno.

HORSKÁ (1999)³ cituje Riegerův slovník naučný z roku 1873, kde se pod heslem „Žena“ můžeme dočíst: „...u nás se společnost nikterak nezdráhá stavěti pohlaví ženské v nejnižších pracích na roveň pohlaví mužskému, zato však je tím spíše obmezuje u vyšším vzdělání a u vyhledávání samostatného chleba živnostmi vyššími, než jsou nejhrušší práce nádenické“.

Tak jako vše ostatní, i postavení ženy z velké míry ovlivňovalo jmění a původ. Velmi bohaté ženy z vyšších vrstev si mohly dovolit nezávislý život. Podobně tak selky na velkých statcích, které přinesly značné věno a byly dobrou hospodářkou, měly alespoň částečně svoji svobodu.

¹ HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 25.

² HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 20-35.

³ HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 75.

2.1.1 Postavení žen v číslech

19. století se stalo pro ženy velmi významné v jejich boji za některá (dnes už zcela základní a běžná) práva. Například v Anglii bylo v roce 1857 odhlasováno právo na rozvod, ve Francii to bylo v roce 1884. V habsburské monarchii v roce 1868 - nový sňatek ovšem nemohli uzavírat katolíci.

Jak píše FREDMAN (2007)⁴ „Vdaná žena byla trvale právně nezpůsobilá: její manžel měl téměř absolutní kontrolu nad jejím majetkem i osobou. Neměla právo rozhodovat o vlastních dětech ani svobodu sepsat závěť. Její manžel měl dokonce právo „domácího bití“. Vdaná žena nesměla svému manželovi odepřít ani sexuální styk. Znásilnění v manželství bylo uznáno za zločin teprve v posledních desetiletích dvacátého století. To vyplývalo především z toho, že muž si nikdy nemohl být absolutně jistý svým otcovstvím, proto vzniklo propracované právní zajištění manželových práv na sexuální věrnost své ženy a na děti z manželství. Odtud také pochází dvojí pohled na cizoložství.“

V oblasti volebního práva došlo ke změnám až v první polovině 20. století. Jako první zavedlo volební právo pro ženy Finsko v roce 1906, dále to bylo Dánsko, Island v roce 1915, Estonsko, Litva, Německo, Polsko, Rakousko 1918, Holandsko, Lucembursko 1919, Československo 1920 a další státy Evropy až do roku 1984, kdy došlo ke schválení v Lichtenštejnsku.

Tento úvod z historie je zařazen zejména pro to, aby byla vidět zřejmá potřeba ženských hnutí a boje za rovná práva.

⁴ FREDMAN, S. *Antidiskriminační právo*. 1. vyd. Praha : Multikulturní centrum Praha, 2007, s. 28.

3 POLITIKA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ V EU

Mezi první základní předpisy pro prosazování politiky EU v oblasti rovnosti žen a mužů jsou články 2 a 3 **Smlouvy o založení Evropských společenství**⁵, kde se podrobně píše o rovném zacházení pro muže a ženy. Dále článek 13 pověřující Radu EU (jeden z hlavních rozhodovacích orgánů), která může na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. A dále články 137 zmiňující rovnost příležitostí na trhu práce, rovné zacházení na pracovišti a článek 141, kde je uvedeno, že každý členský stát zajistí uplatnění zásady stejné odměny mužů a žen za stejnou nebo rovnocennou práci. Toto ustanovení bylo do Smlouvy o založení EHS zahrnuto již v Římské smlouvě v roce 1957.

Takto daná pravidla jsou v podstatě jednoznačná a srozumitelná, přesto stále existuje diskriminace žen na pracovním trhu a to ve všech zemích EU. Proto byly později přijaty i další strategické a programové dokumenty. Z nich můžeme uvést Plán pro dosažení rovného postavení žen a mužů 2006 – 2010 a Evropský pakt pro rovnost žen a mužů (2006), jak je uvedeno na portálu Euroskop.cz⁶.

Plán Komise pro dosažení rovného postavení žen a mužů 2006 - 2010 (Roadmap) nastiňuje šest prioritních oblastí činnosti EU v oblasti rovného postavení žen a mužů na období 2006 - 2010: stejná ekonomická nezávislost pro ženy i muže; sladění soukromého a profesního života; stejné zastoupení žen a mužů v rozhodovacích procesech; odstraňování všech forem násilí založeného na pohlaví; odstraňování stereotypů o roli žen a mužů ve společnosti, podpora rovného postavení žen a mužů v zahraniční a rozvojové politice. Pro každou z těchto oblastí jsou pak stanoveny prioritní cíle a činnosti. Plán nahradil Rámcovou strategii pro rovné postavení na léta 2001 - 2005. Evropský pakt pro rovnost žen a mužů byl přijat na zasedání jarní Evropské rady v březnu 2006 a deklaruje politickou vůli vrcholných představitelů členských států EU v souladu s cíly Lisabonské strategie účinnými nástroji zajistit: rovné postavení žen a mužů na trhu práce a potírání stereotypních předsudků o roli žen a mužů v zaměstnání, zlepšení podmínek pro sladění pracovního a rodinného života žen

⁵ JANKOVÁ, L., et al. *Evropské dokumenty – texty zákonů*. Praha : C. H. Beck Praha, 2008, s. 1, 2, 3, 26, 27.

⁶ *Rovnost žen a mužů – politika, programy, instituce* [online]. Praha : Euroskop, Odbor informování o evropských záležitostech (OEZ) Úřadu vlády České republiky, 2005 [cit. 2010-03-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/683/sekce/rovnost-zen-a-muzu/>>.

a mužů a posílení hlediska rovnosti žen a mužů ve všech plánovacích a rozhodovacích procesech.

Politikou rovnosti žen a mužů se v rámci Evropské komise zabývá Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti. V roce 2007 začal fungovat Evropský institut pro rovné postavení žen a mužů. Je to agentura se sídlem ve Vilniusu. Současnou ředitelkou této instituce je Virginija Langbakk.

Nejnovějšími trendy ve vývoji této problematiky jsou koncepce přímé a nepřímé diskriminace, soudní či jiná ochrana před diskriminací, zákaz odvetných opatření, přenesené důkazní břemeno a další, jak uvádí NOVÁKOVÁ (2001)⁷.

3.1 Gender mainstreaming v politice Evropské unie

„Gender mainstreaming je sledování strategie integrace genderové rovnosti do všech politik, na kterém se usnesla celosvětová konference OSN v Pekingu v roce 1995. Je to metoda sloužící k dosažení skutečné rovnosti podmínek pro obě pohlaví a to ve všech aktivitách a ve všech oblastech politiky a veřejného, společenského nebo hospodářského života. Tento princip posílila Amsterodamská smlouva z roku 1996, kde se všechny členské státy EU zavázaly zavádět ve svých politikách principy zohledňování pohlaví.“⁸ Jde zejména o analýzy, ve kterých se srovnává, čeho více využívají ženy nebo muži, kde hledat rovnováhu aby ani jedna skupina nebyla výrazně poškozena. Velmi zajímavé je uplatnění této strategie na různých úrovních. Například použití při územním plánování a urbanistice. Dobře osvětlené městské prostory a monitorované parky jsou bezpečnější zejména pro ženy, které se na potencionálně nebezpečnějších místech mohou cítit mnohem více ohroženy.

Samotná definice rovnosti jako takové není tak úplně jednoznačná. Další kapitola se tedy bude zabývat rovností jako pojmem.

3.1.1 Rovnost jako pojem

Zatím zde byla uváděna slova jako rovnost, diskriminace a podobně tak jak jsou dané v právních normách a předpisech. Ale i rovnost lze chápat různými způsoby. Může být rovnost mezi ženami a muži založena na naprosto stejném nahlížení na obě skupiny? Je stanovení určitých rozdílů na základě fyzické konstituce diskriminací? Například pokud budou pro zaměstnání vyžadovány testy zdatnosti, je spravedlivé

⁷ NOVÁKOVÁ, J. *Zásada nediskriminace v právu Evropské unie*. 1. vyd. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2001, s. 98.

⁸ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M., KRÁLÍKOVÁ, A. *Na cestě do Evropské unie*. Praha : Gender Studies, 2002, s. 22.

sestavít je bez ohledu na to, kdo je absolvuje? Není potom nižší hranice výkonnosti přijatelná pro ženy diskriminací mužů? Nebo jak to někdy bývá nazýváno diskriminací naruby? Jak by měla být mužům kompenzována právě zmíněná nižší hranice výkonnosti pro ženy? Pokud je toto řešeno např. vyšším finančním ohodnocením, může dojít k rozporům ohledně vykonávané práce a nerovné odměny. Nebo by měla být fyzická zdatnost vyžadována naprosto rovnocenně bez ohledu na pohlaví? Na tyto otázky nelze naprosto jednoznačně odpovědět.

Jak uvádí ŠTĚPÁNOVÁ (2007)⁹ dnes se již nevedou spory o rovnosti lidí jako takové, ale vedou se mezi různými názory na to, kdy, kde a v čem by měla rovnost mezi lidmi existovat.

Toto jsou velmi zásadní otázky. Vytyčit určité hranice, kde je rozumné postavit ženy a muže na srovnatelnou úroveň bez výrazné diskriminace a kde naopak toto možné není. Naprosto typickým příkladem je zplození potomka a následná péče o něj. Těhotenství a porod je záležitost přisouzená ženě. Pokud existují nějaké pokusy o mužské těhotenství, pak je to spíše snaha o senzaci, případně bulvární zviditelnění se. Na druhou stranu je role muže i v této situaci rozdílná. Žena, která zůstane po otěhotnění sama má velmi ztížené podmínky na rozdíl od té, která má partnera na všech úrovních podporujícího. To je samozřejmě právně nevynutitelné a záleží pouze na jednotlivcích, jak se postaví ke své zodpovědnosti.

A samozřejmě nejde jen o vzdělání, výši platu, či možnost budování kariéry. Jsou řešeny i otázky týkající se domácího násilí, sexuálního obtěžování, možnosti interrupce nebo rozvodu. Vyjma interrupce se tato témata týkají jak žen, tak mužů, i když těch v poměrně menší míře. Ale například i diskriminace homosexuálů zejména na pracovišti je zahrnuta do oblasti rovných práv.

Také můžeme nahlížet na odměňování v zaměstnání, ale nikdo nezohledňuje množství domácích prací, které v naprosté většině vykonávají doma ženy, tudíž jsou znevýhodněny, jelikož mají méně času na odpočinek a regeneraci. Následující tabulka ukazuje představy tříletých až pětiletých dětí na rozdělení domácích činností podle DANNHAUERA (1973)¹⁰. Jsou to sice starší data, zato je zde popsán pohled dnešních „třicátníků“, kteří jsou v současné době nejvíce ekonomicky a společensky aktivními.

⁹ ŠTĚPÁNOVÁ, M., ČIŽINSKÝ, P. *Antidiskriminace – pravdy a mýty o rovnosti*. Praha : Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva, 2007, s. 8.

¹⁰ KARSTEN, H. *Ženy - muži. Genderové role, jejich původ a vývoj*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006, s. 53.

Tabulka č. 1: Představy tří - pětiletých dětí o pohlavně specifickém rozdělení činností v domácnosti (v %)¹¹

Činnosti	Tříleté			Čtyřleté			Pětileté		
	matka	otec	oba	matka	otec	oba	matka	otec	oba
praní prádla	95	0,6	4,4	92	1,3	6,7	94,7	0,6	4,7
přišívání knoflíků	91,5	3,3	5,2	94,5	2	3,5	94,7	2	3,3
úklid pokoje	86,5	4	9,5	88	2	10	88,7	3,3	8
nakupování	80	6	14	83,3	4	12,7	79,4	1,3	19,3
vaření	70,7	10	19,3	86,1	7,3	6,6	86	6	8
četba knihy	17,8	65	17,2	13,3	82,1	4,6	11,8	66,2	22
televize	14,1	66,7	19,2	6	73,4	20,6	6,6	80	13,4
pití piva	7,4	73,5	19,1	4	80	16	2,7	78,6	18,7
cigarety	6,5	83,5	11	4,7	73,2	22,1	4,2	80	15,8
četba novin	2	84,6	13,4	4	82,1	13,9	7,3	81,8	10,9

Jak je obecně známo - návyky a názory z dětství si v sobě neseme (někdy i zcela nevědomě) po celý život. I z tohoto důvodu je těžké měnit zažité vzorce chování. Tudíž také názor na rovnoprávné rozdělení např. domácích prací nevychází tak úplně ze současného vědomí a stavu člověka, ale zejména z jeho výchovy a rodinných vzorů. Bude-li malé dítě vyrůstat v prostředí, kde matka má po návratu ze zaměstnání doma druhou „směnu“ v podobě naprosté většiny domácích prací a otec se po návratu z práce odebere na pohovku a v klidu sleduje televizi, protože on přece celý den pracoval v zaměstnání, pak podobný vzorec bude prosazovat i ve svém dalším dospělém životě. Pokud to bude muž, bude vyžadovat po své partnerce, aby přijala pomyslnou roli jeho matky, která celou rodinu „obskakovala“. Pokud to bude žena, nejspíše bude (možná po počátečním pokusu něco změnit) i ona pokračovat v roli své matky. Ovšem pokud narazí na partnera s naprosto jinými vzorci ve výchově, může dojít k velkým střetům. Pokud dívka ve svém dětství vidí, jak tatínek mamince doma pomáhá a o domácí práce se podělí, může něco podobného požadovat i po svém budoucím partnerovi, který ovšem s něčím takovým vůbec nepočítá. Tady je i jedno z logických vysvětlení narůstající rozvodovosti. Společnost se mění, mění se i postavení žen, ale samozřejmě ne rovnoměrně a celoplošně. Tudíž, čím jsou větší rozdíly v původních rodinách obou partnerů, tím je větší pravděpodobnost, že jejich vztah bude buď potřebovat velikou míru tolerance, schopnosti se domluvit a velké osobní práce, nebo se časem rozpadne.

¹¹ KARSTEN, H. *Ženy – muži. Genderové role, jejich původ a vývoj*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006, s. 53.

4 RŮZNÉ ÚROVNĚ ROVNOSTI VE STÁTECH EU

I v rámci společných politik EU, které poslední dobou s rostoucí integrací značně posilují a pronikají stále více do všech oblastí života, má každý stát svoji samostatnou historii, kulturu a tradice. Ty jsou velmi často zakořeněny v povědomí národa a odráží se zejména v tradičních a citlivějších oblastech lidského života. Jednou z nich jsou bezesporu i názory na postavení žen a mužů ve společnosti. Je to záležitost nejen zákonodárství a nastavení politického systému, ale především každodenního života, který žijeme a součástí běžných událostí.

Jsou různé faktory ovlivňující pohled na rovnost. Zejména v oblasti genderu, rasy či jiného specifického vymezení. Jedním z nich je například náboženství. V Evropě je tradičním náboženstvím křesťanství. To bylo již od svého počátku velmi patriarchální. Oproti „pohanským“ vírám, které mu předcházely, bylo velice puritánské a potlačovalo přirozenost člověka jako takovou, obzvláště potom „ženské síly a živly“, které byly nazývány nemravnými a nečistými. Muž byl ženě nadřazen a ona byla povinna ho poslouchat a být mu ve všem oporou. I když se víra a náboženství rozvíjelo a částečně měnilo v určité závislosti na vývoji, zejména vědecko-technickém, určitá dogmata nebo předsudky ve společnosti zůstaly i v současnosti. Odráží se to viditelně právě v otázce pohledu na sociálním postavení žen a mužů. Příkladem mohou být tradiční země, kterými jsou Itálie či Řecko.

Dalším faktorem je úroveň chudoby v zemích. Život v horších podmínkách dával silnější podnět ženám stavět se za svá práva. Také politický systém států a jeho politická historie. Průměrně jsou na tom tradičně demokratické země lépe, než země s novou, teprve rozvíjející se demokracií. I když ani toto nemusí být pravidlem.

4.1 Index genderové spravedlnosti

Tato kapitola se bude zabývat především výsledky zkoumání mezinárodní sítě Social Watch (dále jen SW)¹², protože je to jeden z důležitých mapujících a kontrolních orgánů, který se zabývá lidskými právy.

SW je mezinárodní koalice nevládních občanských organizací, která vznikla v roce 1995, aby sledovala, jak vlády, systém OSN a mezinárodní organizace plní zásady a přísliby důstojného života pro všechny. Základem její práce je tedy především

¹² BISSIO, R. *Social watch, zpráva 2008. Odpověď zní: lidská práva*. Praha : Ekumenická akademie Praha, 2009, s. 60-73.

zpracování oficiálních dat, jako jsou statistické údaje a sociální indikátory. Takto lze monitorovat skutečnost a podle toho nadále volit kroky k prosazování zlepšení v nejvíce potřebných oblastech. A jednou z nich je i genderová politika.

Ukazatelem postavení země v této oblasti je takzvaný index genderové spravedlnosti GEI (Gender Equity Index), který je založen na mezinárodním srovnání tří odlišných dimenzí: vzdělání, socioekonomického postavení a podílu na moci. Index má maximální hodnotu 100 – což znamená, že v dané oblasti neexistuje žádná nerovnost. V roce 2008 porovnávala SW celkem 157 zemí světa. Následující tabulka nám ukazuje mezikontinentální srovnání.

Tabulka č. 2: Regionální průměry GEI¹³



Jak je vidět, Evropa je v této otázce celkově na velice dobré úrovni. Vzdělání je jedinou složkou, kde mnoho zemí poslední dobou dosáhlo parity. Což je, dá se soudit, velice dobrý krok, který povede k postupnému přiblížení se i v ostatních oblastech. Ale nejen to. Za vysokým podílem vzdělání žen se skrývá jejich osobní zájem a snaha vylepšit svůj život, získat lepší práci, zvýšit si nejen vzdělání, ale i sebevědomí, nebo mít možnost žít nezávisle na partnerovi. Vzdělávání je jeden z prvních kroků ke zlepšení postavení žen vůči mužům. A nejde samozřejmě jen o vyšší postavení

¹³ BISSIO, R. *Social watch, zpráva 2008. Odpověď zní: lidská práva*. Praha : Ekumenická akademie Praha, 2009, s. 60-73.

v zaměstnání. Pokud má žena větší „všeobecný rozhled“ může se lépe bránit například v případě domácího násilí. Může být více schopná či ochotná pomáhat i v podobných případech ve svém okolí.

Tabulka č. 3: Země EU seřazené podle GEI (2008)¹⁴

Země EU	GEI 2008	Vývoj % 2004-8	Ekonomická aktivita ženy/muži	Poměr příjmů ženy/muži	Ženy na ministerské úrovni %	Ženy v parlamentu %
Švédsko	89	5,8	0,9	0,8	47,3	N/A
Finsko	85	6,9	0,9	0,7	47,1	42
Německo	80	N/A	0,5	0,5	15,4	9,2
Dánsko	80	-1,1	0,8	0,7	33,3	36,9
Nizozemsko	78	7,7	0,8	0,6	36	36,7
Litva	77	3,4	0,8	0,7	15,4	24,8
Španělsko	77	16,8	0,7	0,5	50	36
Lotyšsko	76	1,6	0,8	0,7	23,5	19
Vel. Británie	75	6,4	0,8	0,7	28,6	19,7
Slovensko	74	0,5	0,8	0,6	N/A	19,3
Bulharsko	74	1,5	0,8	0,7	23,8	22,1
Estonsko	74	1,2	0,8	0,6	15,4	21,8
Belgie	73	10,1	0,7	0,6	21,4	34,7
Rakousko	73	4,6	0,8	0,5	35,3	32,2
Francie	73	15	0,8	0,6	17,6	18,5
Portugalsko	72	4,3	0,8	0,6	16,7	21,3
Rumunsko	72	4,1	0,8	0,7	12,5	11,2
Polsko	71	-2,3	0,8	0,6	5,9	20,4
Slovinsko	71	0,9	0,8	0,6	6,3	12,2
Maďarsko	71	2,7	0,7	0,6	11,8	10,4
Irsko	70	10,2	0,7	0,5	21,4	13,3
ČR	69	-2,5	0,8	0,5	11,1	15,5
Kypr	69	13,3	0,8	0,6	N/A	14,3
Řecko	66	7	0,7	0,6	3,6	16
Itálie	65	5,4	0,6	0,5	8,3	17,3
Lucembursko	61	3,1	0,7	0,5	14,3	23,3
Malta	59	25,3	0,5	0,5	15,4	9,2

¹⁴ BISSIO, R. *Social watch, zpráva 2008. Odpověď zní: lidská práva*. Praha : Ekumenická akademie Praha, 2009, s. 60-73.

4.1.1 Severské země

Severské státy, které jako první zavedly volební právo pro ženy (Finsko - 1906), zůstávají i nadále „nejliberálnější“ v přístupu k otázkám rovného postavení. Zde je možno se domnívat, že je to podmíněné historicky známou vysokou mírou alkoholismu u mužů a o to silnějším bojem žen za jejich práva spolu s kombinací života v tvrdých severských podmínkách, tak jak je například popsala Minna Canth (1844 – 1897) finská spisovatelka a dramatička, která se ve svých dílech věnovala zejména postavení žen, jejich osobním a sociálním problémům.

Když srovnáme volnočasové aktivity (v níže uvedené tabulce) z roku 2007, můžeme říct, že je zde typické rozdělení zájmů. Ženy více zajímá kultura, muže sport. Ale například v návštěvě kina je tu poměrná shoda.

Další zajímavostí je, že například ve Švédsku čerpá cca 80 % mužů rodičovskou dovolenou v rámci otcovské kvóty, celou rodičovskou dovolenou čerpalo v roce 2006 19 % mužů. V ČR to bylo v té době 1,3 %.¹⁵

Tabulka č. 4: Volnočasové aktivity (2007)¹⁶

V %	Navštívili kino		Navštívili divadlo		Navštívili sportovní událost		Četli knihu	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Švédsko	72	70	50	44	45	63	92	81
Finsko	52	51	54	40	40	61	84	74
Dánsko	70	67	43	37	43	55	88	77

4.1.2 Západoevropské země

Země jako Francie, Velká Británie, Portugalsko, Rakousko skončily zhruba ve střední části tabulky. Snad jen s výjimkou Německa, které se umístilo mezi státy s nejvyšším indexem „genderové rovnosti“.

Jak už bylo uvedeno na začátku, ve Francii fungovalo silné feministické hnutí v období francouzské revoluce, v jejímž čele stála - už také zmiňovaná - Olympe de Gouges. Jak uvádí SOKAČOVÁ (1991)¹⁷, „...napsala jako odpověď na slavnou Deklaraci lidských práv (Deklarace práv muže a občana, 1789) Deklaraci práv ženy a občanky (1791). Nejednalo se však o pouhý přepis Deklarace, ale tento dokument obsahoval také požadavky na ochranu ženy. Zajímavý byl například požadavek na

¹⁵ JACHANOVÁ DOLEŽELOVÁ, A. *Rovné příležitosti do firem*. Praha : Gender Studies, 2008, s. 21.

¹⁶ HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, 2008, s. 45.

¹⁷ SOKAČOVÁ, L. *Stručná historie feminismu* [online]. 1991 [cit. 2010-07-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.feminismus.cz/historie.shtml>>.

ochranu mateřství. Olympe prohlašovala, že ženy se rodí svobodné a jsou si rovné s muži a volala po garanci rovných práv ve všech oblastech života. Ideologického vedení revoluce se však ujali muži ovlivnění myšlenkami J. J. Rousseaua, který trval na striktním oddělení rolí muže a ženy. Olympe de Gouges byla v roce 1793 popravena, protože byla obviněna z touhy po státnické moci a z opomenutí ctností příslušejících jejímu pohlaví. Politická angažovanost žen byla více méně všeobecně považována za zhoubnou pro „dobré mravy“ nové společnosti. Po jejím skončení byl vydán dekret, jímž se zakazovala ženám účast na jakémkoli politickém hnutí a pod hrozbou rozehnutí vojskem se na ulici nesměla shromáždit větší skupina žen než pětí“.

I ve Velké Británii byla zpočátku snaha žen o zrovnoprávnění ignorována a jejich boj byl těžký a dlouhý. Byly to zejména petice, demonstrace a demonstrační pochody. V „první vlně“ feminismu se řešily zejména základní otázky ohledně volebního práva, práva na rozvod a na vzdělání.

2. vlna feminismu přišla v 60. letech 20. století, kdy už byly řešeny specifitější otázky týkající se využití nabytého vzdělání v praxi, neboť ženy měly pocit, že i když měly dostatečné vzdělání, i nadále bylo jejich postavení zejména ohledně pracovních pozic vůči mužům silně oslabeno. Další byly otázky týkající se mateřství, délky mateřské dovolené, zapojení otců do celkové péče o dítě a domácnost.

Toto jsou otázky, které se řeší stále, i když jsou rozšířené o snahu získat pro ženy i právo na nejvyšší postavení v oblasti státní moci.

Zajímavá je například situace v Německu, kde jsou v praxi užívány koncepce rovných příležitostí, které petrifikují „biologické rozdíly“ mezi muži a ženami. To znamená, že by měla mizet polarita „mužské“ a „ženské“ práce. Na rozdíl od diferencialistického přístupu, který je založen na vyrovnání významu, hodnoty obou sfér života společnosti při zachování specifického uplatnění mužů ve sféře práce a žen ve sféře rodiny a domácnosti, jak uvádí LICHÁ (2007).¹⁸

¹⁸ LICHÁ, K., et al. *Inspirace pro rovné šance*. 1. vyd. Praha : Občanská inspirace, 2007, s. 105.

Tabulka č. 5: Volnočasové aktivity (2007)¹⁹

V %	Navštívili kino		Navštívili divadlo		Navštívili sportovní událost		Četli knihu	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Německo	51	55	41	32	33	59	86	75
Nizozemsko	63	62	65	51	44	55	88	79
Vel. Británie	54	51	46	36	29	51	85	78
Belgie	54	55	32	35	31	57	66	64
Rakousko	53	59	46	36	39	77	84	73
Francie	65	62	25	22	27	46	76	65

Stejně jako u severských zemí, i zde je u žen preferován větší zájem o kulturu, naproti tomu u mužů o sport. Navíc zde se zvětšil rozdíl mezi „společenskými aktivitami“ jako je návštěva kulturních zařízení a čtením knihy, které je aktivitou „domácí“ a převážně individuální.

4.1.3 Země bývalého „socialistického bloku“

Tyto země jsou podle výsledků GEI „rozptýlené“ od Litvy, která je v přední části tabulky až po (bohužel) Českou republiku, která je dle tohoto výzkumu na posledním místě z „postkomunistických“ zemí.

Bývalý Sovětský svaz zavedl volební právo žen už v roce 1918. Ale ani to není směrodatný ukazatel ve vývoji rovnosti mezi muži a ženami. Dalším ukazatelem v těchto zemích byla naprostá volební nesvoboda, takže i když ženy k volbám šly, volily jednu jedinou stranu a její zástupce, tudíž toto právo se stalo spíše závaznou, nepříjemnou povinností.

Následně, po rozpadu Sovětského svazu, toto právo v jednotlivých vzniklých státech zůstalo. A jelikož je volební právo žen jedním z důležitých mezníků v oblasti rovnosti obou pohlaví, měly i tyto země dobré předpoklady k vývoji v této oblasti.

Bohužel emancipace v socialistických zemích byla spíše představou o začlenění žen do pracovního procesu na úrovni „levné pracovní síly“. Role ženy jako matky byla posunuta až na druhé místo, před zaměstnaneckou rolí. Snaha zavést jesle a týdenní školky ovšem nebyla společností příliš přijímána.

„Ve vývoji socialistického modelu můžeme rozlišit tři období, která se od sebe liší různými přístupy k řešení ženské otázky, i když tato období nejsou od sebe přesně ohraničena a jedno přechází plynule v druhé:

¹⁹ HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, 2008, s. 45.

1. období dogmatického uplatňování socialistického emancipačního modelu během padesátých let, s kladením důrazu na kolektivní výchovu dětí,
2. období šedesátých let vyznačující se proměňováním dogmatického charakteru modelu, rostoucím zdůrazňováním rodinné výchovy a průběžnou společenskou debatou o postavení ženy v socialistické společnosti,
3. období normalizační stagnace po roce 1969, kdy se na dosaženém statusu quo prakticky nic nemění a i teoretická reflexe stagnuje.²⁰

Tudíž to vypadá spíše na „nařízenou“ rovnoprávnost, emancipaci danou socialistickými předpisy a zákony, tak jak to ostatně v té době bylo se vším.

Bohužel to zároveň znamená přetížení žen, které pracují na dvě směny, kdy druhou směnou je neplacená práce v domácnosti, jelikož v té době nikdo neřešil rozdělení domácích prací mezi muže a ženu. Nedostatek času a únava z práce se tak projeví zejména na výchově dětí. Nejmenší děti, které byly před třetím rokem věku umístěny v jeslích, tak přicházely k určité emocionální a citové újmě, která se mohla odrazit i v mnohem pozdějším věku.

Pokud dnes přemýšlíme nad hodnotami současné společnosti, nad morálkou, vzájemnými vztahy, nebo zejména nad žebříčkem hodnot jednotlivců či společnosti, můžeme hledat jednu z příčin „znehodnocení hodnot“ v dnešní společnosti právě i ve výchově v nejtělejší dětství.

I otázky výchovy dětí, formování jejich psychických, morálních a ostatních předpokladů je spojena s postavením žen jako matek ve společnosti. Není tedy zcela jednoznačné, zda procentuálně vyrovnaný poměr pracujících žen a mužů je dokonalým objektivním ukazatelem úrovně společnosti v oblasti lidských práv.

I zde je v následující tabulce uvedeno srovnání volnočasových aktivit. Je vidět značný pokles zájmu o kulturu u obou pohlaví. Dá se však předpokládat, že zde hraje výraznou roli převážně ekonomická situace země. I když zájem mužů o sport tak velký pokles - oproti jiným dříve uváděným státům - nezaznamenal. Také zde je větší procento těch, kteří upřednostňují „domácí“ čtení knihy před společenskými aktivitami.

²⁰ APPELTOVÁ, M., et al. *Gender a demokracie: 1989-2009*. Praha : Gender Studies, 2009, s. 15.

Tabulka č. 6: Volnočasové aktivity (2007)²¹

V %	Navštívili kino		Navštívili divadlo		Navštívili sportovní událost		Četli knihu	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Litva	32	34	31	22	20	40	71	55
Slovensko	46	54	40	34	47	77	84	76
Bulharsko	23	21	25	17	12	36	65	49
Rumunsko	21	24	22	20	19	42	59	57
Maďarsko	33	40	33	29	29	55	82	74
Česká rep.	48	58	51	37	33	68	89	74

4.1.4 Ostatní země

Kypr, Řecko, Itálie, Lucembursko a Malta jsou státy, které se (v rámci EU) umístily na posledních místech tabulky.

Itálie je zemí nejen kulinářských kousků, umění a nekonečné energie místních obyvatel. Bohužel je zde silně zakořeněno tradiční patriarchální uspořádání společnosti. Ženy (zejména v jižnější části země) jsou zvyklé poslouchat své muže. Je známo dosti případů, kdy se mladé dívky (pocházející převážně ze zemí bývalého „východního bloku“) provdaly za přitažlivého galantního Itala, ze kterého se velice brzy po svatbě „vyklubal“ despotický, žárlivý manžel.

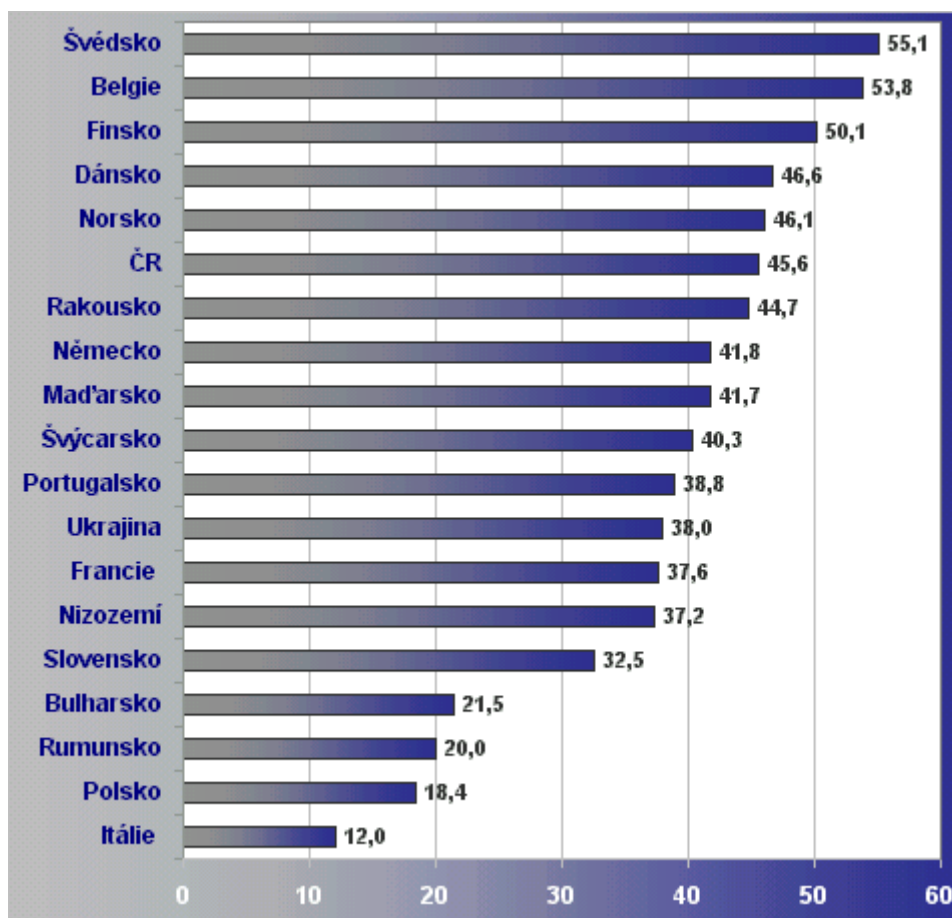
Podobně i v Řecku je v Itálii silná náboženská tradice, která není emancipaci žen zrovna přátelsky nakloněna. Na Kypru je toto ještě posíleno částečně i silným vlivem islámské víry.

K zemím s nejnižší intenzitou rozvodovosti v Evropě patří země se silnou katolickou tradicí - především Itálie, Španělsko a Polsko.

Další graf dokazuje nízkou míru rozvodovosti právě v Itálii. Dalo by se s úspěchem polemizovat o tom, zda je toto nízké procento rozvodovosti důsledkem spokojenosti v manželství.

²¹ HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, 2008, s. 45.

Graf č. 1: Úhrnná rozvodovost ve vybraných evropských zemích, 2002 (Francie, Itálie a Německo údaj za rok 2001)²²



„Lidským právům se v Itálii netěší všechny sociální skupiny stejně. Imigranti trpí neustálým porušováním základních práv a zákon výslovně nekvalifikuje mučení jako trestný čin. Zemi chybí legislativní rámec k boji proti násilí páchaným na ženách stejně jako účinná opatření proti práci a vykořisťování dětí. Problémem jsou také sociální a komunitní práva, zvláště s ohledem na narůstající xenofobii, která se také odrazila v nedávné změně vlády. Na globální úrovni se sice Itálie hlásí k podpoře úsilí o snížení chudoby a nerovnosti, nedefinovala však strategii k prosazování lidských práv.“²³

²² HŮLE, D. *Úhrnná rozvodovost ve vybraných evropských zemích* [online]. 2004 [cit. 2010-07-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.demografie.info/?cz=rozvodukazatele>>.

²³ BISSIO, R. *Social watch, zpráva 2008. Odpověď zní: lidská práva*. Praha : Ekumenická akademie Praha, 2009, s. 92.

5 ČESKO A POLITIKA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ

Jednou z prvních žen bojujících za rovná práva obou pohlaví v českých zemích byla Božena Němcová. S neobyčejnou silou prosazovala nejen ženu jako člověka rovného a svobodného, ale také národní hrdost, lásku ke své vlasti a v neposlední řadě také úctu k osobitosti a pohrdání přetvářkou a falší. Toto jsou témata, která se jako nit prolínají dějinami do dnes. Strach z těch, kteří přesně nezapadají do „představ společnosti o společnosti“, z těch, kteří nějakým způsobem „porušují“ všeobecná pravidla. Dříve to byly právě ty ženy, které se navzdory svému postavení chtěly vzdělat, osamostatnit, žít a hlavně prožívat svůj život. Které si dovolily mít své osobní touhy a potřeby a navíc je i naplňovat. Dnes jsou to například homosexuálové, různé kulturní či etnické skupiny - lidé, kteří „něčím“ vybočují z normy, kterou si stanovila společnost, v níž žijeme. Ta společnost, která se považuje za normální většinu. Mohou to být i otcové na rodičovské dovolené, kterým se jejich „kamarádi“ posmívají a utahují si z nich a zároveň jejich manželky označí jakousi nálepkou „krkavčí, sobecká matka, budující si svoji kariéru“.

I v tématu genderové rovnosti je nejdůležitějším a prvopočátečním základem vzájemná úcta mezi lidmi, tolerance a respekt k člověku jako jedinci. Ten má právo zvolit si svoji životní cestu a styl, vymezit si osobní svobodu a zároveň nenarušit svobodu nikoho druhého.

5.1 Genderová situace v ČSSR

Vývoj v socialistických zemích byl tak jako i v jiných oblastech řízen velkou mocí Sovětského svazu. A jelikož se podle Leninova výroku dělnická třída nemůže osvobodit, neosvobodí-li také ženu²⁴, dostaly i ženy zde svá práva, posléze spíše povinnosti, mezi které patřila zejména povinnost volební a povinnost chodit do zaměstnání.

Ostatní záležitosti týkající se rovnosti – například práce v domácnosti nebo péče o děti nijak příznivě řešena nebyla. Představy o týdenních jeslích, nebo o kolektivní výchově dětí jen doplňované výchovou v rodině nebyly společností přijaty. I přes to vstoupil například v roce 1958 v platnost potratový zákon, který umožnil ženám vyhnout se ilegálním potratům. Ovšem za cenu ponižujícího vysvětlování před potratovou komisí.

²⁴ APPELTOVÁ, M., et al. *Gender a demokracie*. Praha : Gender studies, Praha, 2009, s. 12.

S dalšími lety přišel posun i v otázce zaměstnanecké a rodinné role ženy. Po roce 1961 dochází k prodloužení mateřské dovolené ze 14 na 22 týdnů a možnost jejího prodloužení bez ztráty místa. V tomto období začíná být kladen větší důraz na rodinnou výchovu.

Po nástupu normalizace řada žen považuje rodinu za jakýsi únik z politických problémů ve společnosti a v této době stoupá i populační křivka. Těhotná žena také nesmí být propuštěna z práce.

Ať už byla situace jakkoli nepříznivá, jak uvádí APPELTOVÁ (2009)²⁵, „...v první bilanci lze říci, že socialismus nám zanechal poměrně vysoký standard dosažené rovnoprávnosti žen ve společnosti. K jeho hlavním rysům náleží:

1. vysoká kvalifikační a vzdělanostní úroveň žen;
2. skutečnost, že tělo ženy nebylo veřejným majetkem a žena sexuálním objektem;
3. integrace žen do světa práce;
4. samozřejmost ekonomické nezávislosti ženy na muži. (Očekávaný masový návrat žen do domácností se po revoluci k velkému zklamání řady mužů a politiků nekonal.)“.

5.2 Polistopadový vývoj v oblasti rovných práv

S velikým nadšením po listopadu 1989 přišla i spousta nových možností, vlivů, spousta nových názorů a zkušeností zejména z okolního, dříve zapovězeného, západního světa. Do republiky se začali vracet emigranti, kteří kromě kapitálu a závanu jakéhosi čerstvého vzduchu, přinesli s sebou i spousta jiných a nových zkušeností. Ale nebyly to pouze samé pozitivní zážitky z bájného světa za hranicemi.

„Po roce 1989 došlo v České republice k familiarizaci rodinné a sociální politiky, rodičovská dovolená byla prodloužena na 3 roky a nárok na rodičovský příspěvek do 4 let věku dítěte - ovšem na velmi nízké finanční úrovni. To ve svém důsledku vedlo k nové legitimizaci genderově nevyvážené dělby práce v soukromé i veřejné sféře. Český trh práce je vůči ženám prokazatelně diskriminační: ženy v porovnání s muži vydělávají o 25 % méně (tender pay gap) a častěji než muži se koncentrují na tzv. sekundárním trhu práce, tj. v pracovních pozicích s nízkou prestiží, horšími podmínkami a vyšší nejistotou. Ženy jsou rovněž více ohroženy

²⁵ APPELTOVÁ, M., et al. *Gender a demokracie*. Praha : Gender studies, Praha, 2009, s. 18.

nezaměstnaností a zejména ženy s dětmi do 6 let a ženy – samoživitelky představují skupinu ohroženou dlouhodobou nezaměstnaností a chudobou.²⁶

Pokud srovnáme například pohled na ženu jako čistě sexuální objekt, lze říci, že ženy v socialismu byly mnohem více osobnostmi, než sexuálními objekty vhodnými k reklamě, či k obchodu. Ženy ze západu musely o své postavení bojovat, proto byly mnohem aktivnější. Proto se také mnohem více mluvilo o jejich emancipaci, feminismu a snaze vyrovnat se mužům. Ženy, například v Čechách, měly poměrně vysokou úroveň vzdělání, byly často ekonomicky soběstačné, ale tyto výdobytky socialismu přišly jaksí bez jejich velké snahy, tudíž po listopadové revoluci musely začít hledat nové cesty a sbírat síly, aby své postavení udržely.

V následující tabulce je ukázán vývoj stavu ekonomické aktivity od roku 1993 do roku 2007.

Tabulka č. 7: Míra ekonomické aktivity²⁷

V %	1993	2000	2002	2004	2007
Ženy	52,3	51,6	50,9	50,5	49,8
z toho (věk)					
20-34	66,13	67,73	65,27	63,36	60,43
35-54	87,83	87,8	67,52	88,45	88,27
Muži	71,3	69,8	69,3	68,4	68,3
z toho (věk)					
20-34	93,46	90,6	83,33	86,2	84,16
35-54	94,05	94,25	94,48	94,15	95,85

Zde je zcela zřetelně vidět rozdíl v množství pracujících žen a mužů. Pokles počtu ekonomicky aktivních žen ve věku 20 - 34 let ve srovnání roků 1993 a 2007 lze připisovat babyboomu, (zejména u žen narozených v sedmdesátých letech 20. století) který přišel po roce 2005. Další pokles mezi těmito roky je dán denním studiem na vysokých školách, ten ovlivňuje zároveň ženy i muže. Dá se tak usoudit i podle celkem nevýrazné změny u vyšších ročníků.

²⁶ BISSIO, R. *Social watch, zpráva 2008. Odpověď zní: lidská práva*. Praha : Ekumenická akademie Praha, 2009, s. 80.

²⁷ HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, Praha, 2008, s. 131.

5.3 Vstup ČR do EU

Začátkem 21. století se Česká republika připravovala na vstup do Evropské unie. Byla potřeba splnit celou řadu konkrétních úkolů.

Otázka rovných příležitostí nebyla do té doby zatím nijak výrazně řešena. Jelikož v obecném povědomí občanů nebyla snaha o srovnání postavení žen a mužů, například v pracovně právní oblasti, bylo třeba, aby iniciativa přišla shora. To znamená, že bylo zejména úkolem legislativy předložit veřejnosti plány na rozvoj politiky rovných příležitostí.

Společnost se v této době více zajímala o obecné politické dění a ekonomické zajištění. Řešení postavení žen a mužů bylo tím spíše „domácí“ záležitostí, se kterou se na veřejnost nechodilo. Jak už zde bylo zmíněno, ženy před listopadem měly poměrně silné postavení, ovšem bez výraznější snahy po revoluci se jejich nezávislost a rovnost nenápadně vytrácela. Také s rostoucí úrovní příjmů některých mužů zůstávalo čím dál více žen v domácnosti, aby se staraly o domácnost, děti a teplo rodinného krbu.

Nutnost legislativní přípravy ke vstupu do evropského společenství ale není všemohoucí cestou ke skutečnému fungování rovného principu. V této oblasti je více než důležité zapojení společnosti - ať už jednotlivců, či různých organizací - k podávání podnětů zdola a k ovlivnění celkového pohledu na společnost. Je to velmi citlivá oblast, která je více než předpisy dána tradicí a společenským povědomím.

Jak uvádí MUSILOVÁ (1999)²⁸: „Lze formulovat tři principy, které mohou podpořit budování politiky rovných příležitostí. V první řadě je to dimenze hodnotová. Rovné příležitosti musí být chápány jako individuální a sociální hodnota, která se může stát předpokladem osobnostního rozvoje a úspěchu. Druhým principem je posílení role občanů - mužů i žen - informovaných a motivovaných, kteří si uvědomují přínos a význam rovných příležitostí. Třetí je role státu, která se musí vymezit, protože stát spoluvytváří ekonomické a sociální klima i legislativní a materiální podmínky pro rozvoj rovných příležitostí. Společný účinek těchto tří principů je předpokladem pro rozvíjení a dosažení rovných příležitostí v české společnosti.“

Z uvedeného vyplývá, že sebelepší legislativa nepostačí, pokud sami občané nebudou mít zájem na všeobecném rozvoji lidských práv, nejen společenského vztahu mezi ženami a muži, ale v obecné rovině sem patří základní lidské právo na důstojnost, osobnostní rozvoj a seberealizaci ve společnosti bez ohledu na pohlaví, víru, národnost, či sexuální orientaci jedince.

²⁸ MUSILOVÁ, M. *Vývoj politiky rovných příležitostí mužů a žen v České republice v kontextu evropské integrace*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1999, s. 49.

Bohužel v České republice přetrvává, i po vstupu do EU, jakýsi konfliktní pohled na záležitosti genderové politiky. Většinou jsou to „zapálené“ názory feministicky zaměřených skupin, případně opačné - spíše posměšné - názory převážně mužské části populace. Střety a diskuse obou stran z větší části pouze dělí společnost, místo aby přispívaly k sjednocení a rozumným řešením nesrovnalostí a problémů v této oblasti.

5.3.1 Obyvatelstvo – rodiny a domácnosti

Jedním z prvních a nejdůležitějších ukazatelů situace v oblasti rovnoprávnosti je péče o dítě a jeho výchova. Je to z toho důvodu, že model, který si jedinec přinese ze svého dětství, většinou přetrvá po celý zbytek jeho života. Pokud budeme posuzovat biologické role matky a otce, je nesporné, že v této oblasti nikdy rovnost nastat nemůže. Zplazení člověka, těhotenství, kojení - to vše je dané neměnným zákonem přírody a těžko s tím budeme něco dělat. Ovšem péče po narození už může být velmi dobře „podělena“ mezi oba rodiče. Na tomto místě ovšem hraje velkou roli také ekonomická situace rodiny a priority jejích členů. Nastavení hodnotového žebříčku je velice osobní a citlivá záležitost lišící se od rodiny k rodině, od jednotlivce k jednotlivci. Ovšem obecně by se dalo říct, že čím jsou vyšší ekonomické nároky rodiny, tím je i více času věnováno vydělávání peněz. A většinou to bývá právě muž, kdo odchází z domova vydělávat peníze a vrací se pozdě a unavený. Možná zde by se dal hledat počátek touhy žen řešit otázky rovnosti. Velice často se stává, že muž dává partnerce najevo, že on je ten, kdo celé dny pracuje, nosí domu peníze, živí rodinu, kdežto ona si jen hraje s dítětem a o nic jiného se nestará. Péče ženy o potomka a celou domácnost je velmi nedoceněna a velice často ani není vnímána jako skutečná práce. Vyčíslit hodnotu této práce se pokusilo Národní centrum pro rodinu. „Zjistilo, že hodnota toho, co matka či otec pečující doma o dítě každý měsíc vytváří, je měsíčně 51 tisíc korun. Tento výpočet vznikl v rámci projektu financovaného Evropským sociálním fondem a ministerstvem práce a sociálních věcí, který má pomoci ženám v návratu do práce po mateřské.

Kolik stojí práce pro rodinu?

- *Vaření jídla*: denně 150 minut (rodič by za to dostal 310 korun). Zároveň tím rozvíjí svoji tvořivost, schopnost improvizace, pečlivost a schopnost hospodařit.
- *Nákupy*: denně 90 minut (75 korun). Rozvíjí schopnost snášet zátěž, rychlost, flexibilitu a efektivitu.
- *Úklid*: denně 60 minut (100 korun). Rozvíjí organizační schopnosti, pečlivost, schopnost delegovat pravomoci.

- *Noční směny při péči o dítě*: denně asi 30 minut (75 korun). Rozvíjí schopnost snášet zátěž, odolnost vůči stresu, flexibilitu.²⁹

Pokud si oba neuvědomí, že jejich role jsou stejně důležité a potřebné, že pokud nebudou jeden druhému pomáhat, dojde velmi brzy k malým střetům, které často vedou ke střetům větším a větším - mohou dospět až k rozvodu.

Právě zde je zřetelně vidět, že sladění práce, rodiny, kariéry i vzájemné postavení v partnerském životě je především v lidech, ne v zákonech a předpisech. Ani sebelepší legislativa nezmění celkový stav, může ovšem podpořit a přispět k pozitivnímu řešení situace. Například umožnění otcům, aby nastoupili na rodičovskou dovolenou je velmi pozitivním krokem. Bude ovšem opět záležet na tom, jak se k této možnosti postaví celá společnost. Určitě je spousta mužů, kteří by rádi zůstali s potomkem doma, ale nedovedou to otevřeně přiznat, jelikož mají strach, jak by se na ně dívalo jejich okolí. Pro srovnání: podle dat Českého statistického úřadu pobíralo v roce 2003 měsíčně rodičovský příspěvek průměrně 263 858 žen a 2 131 mužů.³⁰ V roce 2005 to bylo 268 363 žen a 3 021 mužů.³¹ I přesto, že počet mužů v roce 2005 v poměru k počtu žen výrazně stoupl, jedná se stále o celkem zanedbatelné množství. Pokud se podíváme do ostatních států EU, vidíme, že náš systém je pro matky s dětmi ještě poměrně příznivý. Rozdílná už je i délka mateřské dovolené. Evropská komise doporučuje, aby ženy v zemích EU měly nárok alespoň na 18 týdnů - u nás je základní nárok 28 týdnů, pokud žena porodí více dětí je to 37 týdnů.

Následně ukážeme délku mateřské a rodičovské dovolené v jiných zemích EU. Takto ji uvádí portál MPSV.³²

1. Francie – mateřská dovolená 16 týdnů, 26 týdnů u třetího dítěte, omezená rodičovská do tří let věku dítěte;
2. Německo – mateřská 14 týdnů včetně šesti týdnů před narozením dítěte;
3. Švédsko – mateřská 18 měsíců, z toho minimálně dva měsíce musí převzít druhý rodič;
4. Dánsko – mateřská 18 týdnů, rodičovská 32 týdnů;
5. Norsko – mateřská devět týdnů, rodičovská 49 týdnů;

²⁹ *Plat za práci na mateřské? 51 tisíc* [online]. 2007 [cit 2011-03-1]. Dostupný z WWW: <http://podnikani.idnes.cz/plat-za-praci-na-materske-51-tisic-da9-/zamestnani.asp?c=A070307_110351_zamestnani_vra>.

³⁰ HOLÁ, et al., *Ženy a muži v datech 2003*. Praha : Český statistický úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003, s. 59.

³¹ HOLÁ, et al., *Ženy a muži v datech 2005*. Praha : Český statistický úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005, s. 71.

³² *Mateřská i rodičovská dovolená jsou v ČR delší než jinde v Evropě* [online]. 2008 [cit. 2010-12-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5917>>.

6. Belgie – mateřská 15 týdnů, rodičovská tři měsíce;
7. Velká Británie – mateřská 39 týdnů, rodičovská 13 týdnů;
8. Rakousko – mateřská 20 týdnů, rodičovská do tří let věku dítěte, omezena příjmem rodiny;
9. Slovensko – mateřská 28 týdnů, 37 týdnů pro svobodnou matku nebo matku, již se narodily dvě a více dětí, rodičovská dovolená do tří let věku dítěte.

Srovnání délky rodičovské dovolené ovšem nestačí k ucelenému pohledu na tuto problematiku. Velmi důležité je také finanční zajištění. Museli bychom tudíž srovnat průměrné příjmy rodin, domácností s určitým počtem dětí, porovnat například ceny základních dětských potřeb, ale také nákladů na běžný život - bydlení, stravu.

Za zmínku stojí i srovnání možností návratu ženy do profesního života po rodičovské dovolené, možnosti hlídacích zařízení - ať už školek, škol, či soukromých služeb. To vše souvisí právě s touto problematikou. Zkrácení doby vyplácení přídavků bez ohledu na počet jeslí, nebo mateřských škol vhání rodiče do velmi stresových situací, často vede i k rozmyšlení, zda bude vůbec únosné pořídit si dítě, ať už druhé, či první.

5.3.2 Nerovnost v odměňování v České republice

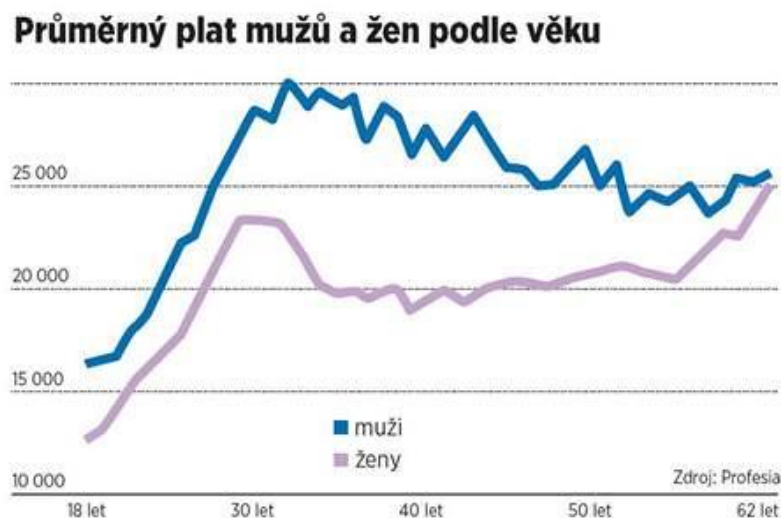
Situace v oblasti odměňování v České republice je při srovnání platů žen a mužů velmi nevyrovnaná. Portál iDNES.cz³³ uvádí: „Češky vydělávají v průměru o pět a půl tisíce korun méně než muži ve stejném věku, se stejným vzděláním a na stejné pozici. Nerovnost platů je v Česku větší než ve vyspělých evropských zemích.“ Podle HAVELKOVÉ (2007)³⁴ dosahuje průměrná výše měsíčního výdělku ženy zhruba tři čtvrtin výdělku muže. V roce 1996 to bylo podílově 77 %, v roce 2005 je to 75 %. Znatelnější jsou rozdíly s vyšší pracovní pozicí, kdy například ženy zákonodárkyně a ženy v řídicích pozicích vydělaly v roce 2006 jen 60 % mzdy mužů - v číslech byly v průměru měsíčně odměněny o 21 572 Kč méně, než jejich kolegové muži.

Pro ilustraci je zde uveden i graf, na kterém je opravdu znatelný rozdíl ve výši finančních příjmů, zejména mezi třicátým a padesátým rokem života.

³³ *Ženy berou méně a mohou si za to mnohdy samy. Neřeknou si o víc* [online]. 2010 [cit.2011-02-27]. Dostupný z WWW: <http://podnikani.idnes.cz/zeny-berou-mene-a-mohou-si-za-to-mnohdy-samy-nereknou-si-o-vic-p5g-/firmy_rady.asp?c=A101005_1460860_firmy_rady_hru>.

³⁴ HAVELKOVÁ, B. *Rovnost v odměňování žen a mužů*. Praha : Auditorium, 2007, s. 19.

Graf č. 2: Průměrný plat mužů a žen podle věku³⁵



5.4 Česká ženská lobby³⁶

V České republice existuje několik neziskových organizací, které se zabývají postavením žen ve společnosti a jejich právem. Ty sdružuje právě Česká ženská lobby, která je součástí Evropské ženské lobby, sdružující podobné organizace v celé Evropě.

I přes prosazování feministického přesvědčení, že ženy mají právo na politickou, společenskou a ekonomickou rovnost s muži, prosazuje tato síť zároveň rozdílnost a rozmanité hodnoty a potřeby žen s ohledem na jejich specifické charakteristiky.

5.4.1 Členské organizace české ženské lobby³⁷

Členské organizace jsou většinou zaměřeny na některé z užších témat genderové rovnosti. Jsou to:³⁸

- *Aperio – Společnost pro zdravé rodičovství.* Zde už podle je podle názvu zřetelné, že se toto sdružení zabývá postavením rodičů ve společnosti, v rodině a na pracovním trhu. Dalším důležitým bodem je zde také postavení ženy jako rodičky a právo žen rozhodnout o způsobu, místě a poskytovateli služeb v porodnictví a s tím spojené péči o dítě.

³⁵ *Ženy berou méně a mohou si za to mnohdy samy. Neřeknou si o víc* [online]. 2010 [cit.2011-02-27]. Dostupný z WWW: <http://podnikani.idnes.cz/zeny-berou-mene-a-mohou-si-za-to-mnohdy-samy-nereknou-si-o-vic-p5g-/firmy_rady.asp?c=A101005_1460860_firmy_rady_hru>.

³⁶ CIPROVÁ, K. *Prosazování genderové rovnosti: vybraná témata.* Havlíčkův Brod : Česká ženská lobby, o. s., 2009, s. 51- 65.

³⁷ CIPROVÁ, K. *Prosazování genderové rovnosti: vybraná témata.* Havlíčkův Brod : Česká ženská lobby, o. s., 2009, s. 51- 65.

³⁸ CIPROVÁ, K. *Prosazování genderové rovnosti: vybraná témata.* Havlíčkův Brod : Česká ženská lobby, o. s., 2009, s. 51- 65.

- *Asociace podnikatelek a manažerek.* Toto je nezisková, nevládní a dobrovolná organizace žen, která podporuje rozvoj malého a středního podnikání a také profesního rozvoje žen, které pracují ať už na postu manažerek, nebo samy podnikají.
- *Česká asociace dul.* Organizace, která se zabývá poskytováním kurzů pro doly, poskytuje pomoc ženám v těhotenství, při porodu a poporodním období.
- *Český helsinský výbor.* Nevládní nezisková organizace pro lidská práva. Jejím úkolem je zejména sledování zákonodárné činnosti týkajících se lidských a občanských práv.
- *Český svaz žen.* Tento svaz, který se zabývá tematikou postavení žen ve společnosti, má celorepublikovou působnost.
- *Evropská kontaktní skupina v ČR.* Nezisková organizace, která se zaměřuje na problematiku rovných příležitostí.
- *Fórum 50 %.* Sdružení, které se zajímá především o postavení žen v politice a veřejném životě.
- *Gender Studies, o.p.s.* Centrum pro vzdělání, informace a konzultace v otázkách vztahů mužů a žen. Součástí této organizace je i rozsáhlá knihovna s materiálem týkajícím se především postavení obou pohlaví od historie po současnost.
- *Hnutí za aktivní mateřství.* Usiluje o pozitivní změnu v českém porodnictví, podporuje aktivní, odpovědný a poučený přístup rodičům k výchově a péči o děti.
- *Klub K2.* Obecně prospěšná společnost zahrnující mateřský a dětský klub.
- *Manushe.* Romská ženská skupina. Realizuje od roku 2000 projekty s cílem zapojit romské ženy bez rozdílu věku, vzdělání či sociálního statutu do společnosti.
- *Moravská asociace podnikatelek a manažerek.* Cílem sdružení je pozitivní prostředí pro profesní rozvoj žen.
- *Nesehnutí Brno – Nezávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ.* Hnutí, které vede několik programů, z nichž jedním je program Ženská práva. Všeobecně je zaměřeno na dodržování lidských práv a na ekologický program. Realizuje projekty tvořící především informační a vzdělávací aktivity.
- *Otevřená společnost.* Přispívá ke konsolidaci občanské společnosti v České republice rozvojem principů a prosazováním politik založených na kultuře práva a právního státu.

- *ProFem.* Obecně prospěšná společnost, která je zaměřena na pomoc ženám, které zažily násilí. Součástí její práce je i politické lobbování, mezinárodní síťování a vydávání publikací.
- *Rosa o. s.* Poskytuje pomoc obětem domácího násilí. Poskytuje bezplatné psychosociální poradenství, azylové ubytování s utajenou adresou, telefonickou krizovou pomoc a internetové poradenství. Obecně je zaměřena na problematiku domácího násilí.
- *Rozkoš bez rizika.* Sdružení, které se zabývá prevencí a léčbou sexuálně přenosných chorob.
- *Soroptimist International.* Mezinárodní ženská servisní organizace. Její členky formou mezinárodních projektů nebo aktivit národních klubů směřují svou činnost do jednotlivých programových oblastí. Převážně v lidských právech, ekonomickém a sociálním rozvoji, výchově a vzdělání. České kluby SI spadají pod Evropskou federaci Soroptimist International (SI/E).
- *UNIPA Unie porodních asistentek.* Sdružuje profese pro těhotenství, porod a šestinedělí.

Tyto organizace jsou velmi důležité, jelikož často poskytují zdarma poradenskou a pomocnou činnost pro sociálně slabší skupiny obyvatel, zejména pro lidi, kteří žijí tzv. na okraji společnosti. Ale také poskytují psychologickou podporu ženám, které se po delší době vrací z rodičovské dovolené a nemají dostatek sebevědomí, aby našly potřebné zaměstnání.

5.4.2 Stanoviska České ženské lobby

Jelikož jednotlivé organizace spojené v této síti mají různá zaměření a zastávají různorodé feministické směry, jsou určitá společná témata a stanoviska, která toto seskupení vyžaduje.

Je to převážně boj proti genderovým rolím a stereotypům tak, jak jsou po dlouhou dobu šířena a udržována. Například zobrazení ženy jako podřízené muži, jakou pouhý sexuální objekt či jako osoby spojené primárně jen s péčí o domácnost.

Pokud se týká žen na trhu práce, je zde prosazován pracovní trh bez diskriminace na základě pohlaví. Počínaje přijímacím řízením do zaměstnání, rovným odměňováním za stejnou práci, stejnou šanci na kariérní postup v každém věku, nebo odstraňování sexuálního obtěžování na pracovišti. Také prosazuje podporu sladění osobního a profesního života.

Dalším velmi důležitým stanoviskem je pohled na ženu jako takovou. ČŽL vyžaduje rovnost v sexuálních vztazích a odmítá (nejen) sexuální násilí na ženách. Podporuje právo ženy v rozhodnutí kdy založit rodinu, tudíž možnost zvolit si antikoncepci, případně podstoupit potrat z vlastního rozhodnutí. Právo na výběr péče v těhotenství nebo možnost volby aktivního porodu by mělo být samozřejmostí.

V neposlední řadě ČŽL prosazuje rovné zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v politice a v ústředních orgánech státní správy.

5.5 Pomoc občanům v případech diskriminace

„Oběť diskriminačního jednání má právo podat žalobu u příslušného okresního soudu. Zde dochází k rozdělení důkazního břemene mezi žalobce a diskriminující osobu: žalobce musí prokázat, že došlo k nerovnému chování vůči jeho osobě, důkazní břemeno je přeneseno na žalovaného, ten musí prokázat, že motivem jeho jednání nebyly diskriminační důvody.“³⁹ Pokud se poškozený nechce obracet přímo na soud, má možnost podat stížnost k určitému státnímu orgánu, který má v oblasti diskriminace kontrolní pravomoci.

Obecně se také ochranou antidiskriminačních práv v praxi zabývá Veřejný ochránce práv. Ten poskytuje metodickou pomoc a naviguje postiženého kam se dále obrátit a zda opravdu došlo k protiprávnímu jednání.

5.5.1 Instituce nabízející pomoc v případech diskriminace⁴⁰

- „Pokud dojde k diskriminaci v přístupu k zaměstnání – před vznikem pracovního poměru, je možnost podat stížnost na Úřad práce (portal.mpsv.cz/sz/local).
- Při diskriminaci v zaměstnání – v době trvání pracovního poměru je to Oblastní inspektorát práce (www.suip.cz).
- Diskriminaci na základní nebo střední škole řeší Inspektorát České školní inspekce v kraji (www.csicr.cz), nebo zřizovatel školy – obec, kraj.
- Diskriminaci na vysoké škole řeší vedení fakulty nebo univerzity – Akademický senát.

³⁹ FIALOVÁ, E., et al. *Neviditelný problém. Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha : Gender Studies, 2010, s. 24.

⁴⁰ FIALOVÁ, E., et al. *Neviditelný problém. Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha : Gender Studies, 2010, s. 27.

- Diskriminaci při poskytování služeb (obchody, restaurační zařízení, kluby, ubytovací zařízení apod.) má v kompetenci Česká obchodní inspekce (www.coi.cz/cs/epodatelna-1). Naproti tomu při poskytování služeb svobodných povolání jsou to profesní komory: Česká advokátní komora (www.cak.cz), Notářská komora České republiky (www.nkcr.cz) nebo Komora auditorů České republiky (www.kacr.cz) atd.
- Pokud dojde k diskriminaci při poskytování zdravotní péče, je možné se obrátit buď na ředitele zdravotnického zařízení, zřizovatele tohoto zařízení, nebo na Profesní komory: Česká lékařská komora (www.lkcr.cz), nebo Česká stomatologická komora (www.dent.cz).
- Pokud je diskriminantem přímo státní orgán ve veřejné správě - zbývá tady Veřejný ochránce práv (www.ochrance.cz).“

Je samozřejmě důležité vědět, kde hledat pomoc v případech, kdy občan cítí křivdu. Bohužel ve spoustě případů většina lidí raději „zatne zuby“, případně „vypovídá“ svůj vztek a křivdu svým nejbližším či známým a dále to neřeší. Při představě času stráveného nad papíry či v kancelářích s velmi nízkou pravděpodobností nalezení spravedlnosti, většina běžných občanů málokdy řeší problémy s diskriminací právní cestou.

Představme si situaci člověka hledajícího práci, který je při pohovoru uchazeče o pracovní pozici dotázán, zda má rodinu a jestli plánuje další děti. Zde je dokazování a domáhání se práva velmi náročné. Pokud je uchazečem svobodný člověk bez závazků, má možnost nastoupit do zaměstnání bez ohledu na pracovní dobu, případně na směny. Uchazeč, který je samoživitel s dítětem, potřebuje pracovní dobu, při které bude schopen postarat se zároveň i o dítě, obzvlášť pokud je ještě malé. V případě, kdy jediným řešením péče o dítě v době zaměstnání rodiče školka, nebo škola (nejsou například prarodiče, případně někdo z rodiny, kdo by vypomohl) je toto postavení velmi složité. A často zaměstnavatelé nastavují pracovní dobu tak, že skutečně nevyhovuje lidem v této situaci. Pro ty je to také určitý druh diskriminace, ovšem nemají mnoho možností bránit se. Stejně tak člověk ztrácí sílu řešit spory po x-tém pohovoru, kde se ho zeptají, zda má děti, jestli plánuje další rodinu, případně kdo bude hlídat potomka v době nemoci. Pokud je nezaměstnaný a proti němu stojí právně zajištěná firma, není jeho pozice zrovna výhodná. Navíc ani stížností ani poukázáním na diskriminující situaci své postavení na trhu práce nezlepší. Je možné, že pokud by nabízené místo nakonec získal, mohlo by to pro něj mít dost nepříznivé následky.

6 DŮLEŽITÉ OBLASTI GENDEROVÉ ROVNOSTI

Rovné postavení žen a mužů se týká všech oblastí lidského života. Rozdíly jsou znatelné v podstatě od prvního kroku. Počínaje oblékáním holčiček do růžové a chlapečků do modré, výběrem barev kočárku, pokojíčku, výběrem hraček, později výběrem koníčků a zájmů. To je částečně dáno tradicí a částečně přirozené. Další oblasti se týkají například rozhodování o studiu, zaměřením na konkrétní obory, dále potom hledání zaměstnání. Zde už přichází na řadu legislativa. Tato oblast je ze všech nejvíce upravena zákony. Dále samozřejmě rodičovství, využívání rodičovské dovolené, péče o domácnost. Pokud půjdeme dál, můžeme hledat rozdíly mezi pohlavími i v oblasti sportu, nebo kultury. Také politika je velký prostor, kde je možné uplatnit rovné příležitosti. I zde je stále viditelné tradiční silné postavení mužů.

Do této oblasti spadá i domácí násilí. Je to téma velmi citlivé, ale bohužel také velmi časté. Také zde hraje velkou roli právní úprava. Nezbytné jsou i organizace, které pomáhají osobám trpícím domácím násilím. Ať už se to týká žen, dětí nebo mužů.

Zde je uvedena tabulka, která ukazuje důležité vlastnosti pro správnou ženu a správného muže podle představ a přesvědčení lidí žijících na Slovensku.

Tabulka č. 8: Specificky ženské a specificky mužské vlastnosti očima celé populace (2006)⁴¹

V %	Správná žena	Správný muž
Schopnost postarat se o domácnost	70	44
Příjemná společnice/společník	58	43
Jemnost, citlivost k problémům jiných	51	30
Schopnost samostatně se rozhodovat	48	61
Příjemný vzhled, krása	42	15
Autorita doma, v rodině	35	46
Podnikavost, schopnost obracet se ve světě	34	60
Schopnost prosadit se v zaměstnání	32	63
Co nejvyšší vzdělání	24	32
Schopnost finančně zabezpečit rodinu	18	79
Fyzická síla	7	34

Podle tohoto průzkumu můžeme rozdělit uvedené vlastnosti na typicky ženské a typicky mužské. Mezi ty ženské patří zejména zodpovědnost za domácnost, empatie

⁴¹ BÚTOROVÁ, Z., et al. *Ona a on na Slovensku. Zaostrené na rod a vek*. Bratislava : Inštitút pre verejnú otázku, 2008, s. 22.

a ochota naslouchat druhým a velmi důležitý u ženy je také její vzhled. U mužů je očekávání především v zabezpečení rodiny, schopnost prosadit se v zaměstnání či podnikání a také finanční zabezpečení rodiny.

Toto je konzervativní pohled naprosté většiny lidí. Pokud bychom šli do vzdálenější minulosti, určitě by procentuální rozdíly byly ještě větší. I takto zůstávají role žen a mužů zřetelně rozděleny.

Tato očekávání jsou použitelná v případě úplné rodiny. Pokud budeme brát v potaz možnost, že existuje poměrně dost domácností, které jsou tvořeny jen jedním dospělým, bude očekávání, které je na něj kladeno v naprosto jiném poměru. Pokud žije například žena sama, navíc s jedním nebo i více dětmi, bude jejím úkolem zabezpečit tuto rodinu finančně, to znamená prosadit se v práci či v podnikání, být schopna udržet doma autoritu a zároveň mít na to i dostatek fyzických sil.

Pokud je naopak jediným, lépe řečeno jediným dospělým členem domácnosti muž, bude na něm, aby byl schopný postarat se o domácnost, zejména o běžné domácí práce. V případě, že vychovává děti, je potřeba aby i on měl určitou míru empatie a byl schopný naslouchat problémům svého nejbližšího okolí. Zároveň by měl mít určitou citlivost v řešení běžných každodenních i neobvyklejších problémů.

Pokud se týká obecných lidských vlastností, jako je vzhled, nebo schopnost být příjemný společník rozdíly v jejich podělení mezi muže a ženu klesají. V současné době je stále více důležitý i vzhled muže, jeho péče o zevnějšek a zejména o základní hygienu. Ovšem i v této oblasti platí - všeho s mírou. Muž, který o svůj zevnějšek pečuje až přehnaně, je u žen obecně hodnocen jako „zženštlý“ a nepřitažlivý. Stejně tak je pro ženy stále více důležité, aby byl muž více společníkem než pouze tím, kdo vydělává peníze. To také závisí na schopnosti žen zabezpečit sebe a rodinu. Čím více žena vydělává, tím více potřebuje partnera, se kterým chce příjemně trávit volný čas.

6.1 Rodiny a domácnosti

Ošetřit legislativně rozdělení domácích prací asi nelze. Také je nemožné kontrolovat, co se děje za zavřenými dveřmi domovů. Existují sice různé výzkumy - ať už dotazníkové nebo jiné formy, ovšem záruka jejich pravdivosti a přesnosti je těžko odhadnutelná.

Statistická data v této oblasti proto mohou čerpat nejlépe z údajů ověřitelných, hlášených a týkajících se záležitostí veřejných.

Je možné porovnávat počty uzavřených manželství v určitém věkovém období, srovnávat rozvodovost v jednotlivých státech. Zajímavý je i počet rodičovských příspěvků vyplacených mužům ve srovnání s příspěvkem vyplaceným ženám.

Pokud budeme srovnávat tyto ukazatele, můžeme odhadnout míru rovnosti mezi pohlavími, ovšem důvody vedoucím k výsledkům mohou být různé a velmi individuální.

Například větší rozvodovost. Jelikož většinu žádostí o rozvod podávají právě ženy, může toto svědčit o sebevědomějším postavení žen, o lepších možnostech zajistit hmotně sebe, případně i dítě a podobně. Zároveň to ale může svědčit o větší nevyzrálости společnosti, často i o povrchnějším přístupu k životu. A někdo by mohl namítnout i o nezodpovědnosti v případě rozpadu rodiny s dětmi.

V další tabulce je uvedeno srovnání podle věku matek při narození 1. dítěte.

Tabulka č. 9: Průměrný věk matek při narození 1. dítěte⁴²

Státy	1995	2000	2002	2003	2004	2005
Česká republika	23,32	24,93	25,61	25,91	26,29	26,63
Dánsko	27,36	27,26	28,08	28,23	28,39	28,42
Německo	27,46	28,18	28,57	28,76	N/A	29,14
Řecko	26,62	28,03	27,87	28	28,24	28,5
Francie	N/A	27,83	28,12	28,32	28,39	28,51
Litva	23,14	23,88	24,33	24,47	24,84	24,89
Maďarsko	23,79	25,09	25,6	25,92	26,27	26,67
Rakousko	25,64	26,38	26,74	26,93	27,03	27,21
Polsko	23,76	24,52	25	25,26	25,54	25,79
Slovensko	N/A	24,16	24,7	24,99	25,34	25,73
Finsko	27,18	27,39	27,56	26,81	27,81	27,87
Švédsko	27,17	27,87	28,24	28,47	28,62	28,65
Bulharsko	22,41	23,52	23,89	24,2	24,4	24,72
Rumunsko	22,87	23,66	24,07	24,22	24,51	24,84

Podle těchto údajů je patrné, že ve všech státech věk matek s postupujícím časem rostl. V zemích, kde byl průměrný věk vyšší - např. Dánsko, Finsko, Švédsko - stoupl k porovnání k roku 1995 o 0,69 – 1,48 roků. V opačných případech, v zemích s nižším věkovým průměrem - např. Bulharsko, Rumunsko, Litva - stoupl o 1,75 – 2,31 roků, což je mnohem rychlejší nárůst. Přesto však v konečném srovnání v roce

⁴² HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, 2008, s. 41.

2005 nedosahují země s nižším „startovním“ věkem ani hodnot z roku 1995 u zemí, které jsou tradičně dobře hodnoceny jako příznivé politice rovných příležitostí.

Tato kategorie - totiž věk matek při narození 1. dítěte, zde byla vybrána jako názorný ukazatel rovných šancí v oblasti domácností a rodin. Je zajímavé zamyslet se nad stále vyšším věkem prvorodiček. Je pravděpodobné, že ženy využívají mnohem více životních příležitostí a šancí. Ať už je to vzdělávání, budování kariery nebo cestování. Mnoho žen také odkládá narození dítěte, jelikož jejich prioritou je finanční zajištění a příprava domova. Zvláštním ukazatelem je ale také to, že obecně s rostoucí úrovní vzdělání a materiálního zajištění klesá počet dětí v rodinách. Také vyšším věkem rodičů klesá zájem o větší počet potomků. Častou příčinou tohoto jevu je také velmi uchvátaný a nevyrovnaný životní styl.

Bohužel také roste počet párů, které dítě mít nemohou. I zde poměrně často dochází k posunu věkové hranice, než se podaří ženě otěhotnět. Dále se zvyšuje počet tzv. „single“ - lidí, kteří žijí sami. Ať už v důsledku nepřekonatelných životních zklamání ve vztazích, nebo jen proto, že je pro ně vyhovující zodpovídat jen sami za sebe a nemuset brát ve svých rozhodnutích ohledy na partnery nebo děti.

Pokud mluvíme o obyvatelstvu, domácnostech, rodinách a srovnáváme míru genderové rovnosti, nelze pominout jeden ukazatel, který je nezměřitelný. A tím je lidská spokojenost a štěstí. Mohli bychom srovnávat například počty lidí, kteří využívají pomoc psychologů, psychoterapeutů, případně i psychiatrů. Určitě existují dotazníkové i jiné výzkumy na toto téma, ale míra osobní spokojenosti a pocitu štěstí je u každého člověka natolik individuální, že je těžko globálně srovnatelná. Ale dá se usuzovat, že právě ta je velice důležitým prvkem, který může vyvolat změnu v životě jedince. A čím více je nespokojených jednotlivců, tím větší je následná změna v celé společnosti.

6.1.1 Reprodukční práva

Svobodné rozhodnutí zda mít, nebo nemít potomka je jedním ze zásadních práv ženy i muže.

Odedávna byly používány různé druhy antikoncepce - od bylinek, přes různé ochranné pomůcky z nejrůznějších materiálů až po nejčastější druh, kterým byla přerušovaná soulož. Vzhledem k tomu, že žádný z druhů antikoncepce nebyl a dodnes není spolehlivý na 100 % (snad až na úplnou sexuální abstinenci), bylo téma potratů vždy poměrně aktuální ať už na veřejnosti či „v zákulisí“. Jelikož dlouhou dobu bylo toto téma tabuizované a potraty byly velmi komplikované, docházelo často k nezákonným tajným zásahům, které velmi často ohrožovaly život ženy.

Proto je možnost preventivní sexuální výchovy, dostupné spolehlivější antikoncepce a případně i potratů velmi důležité téma.

Oplodnění za běžné situace probíhá za účasti muže i ženy. Těhotenství a porod je (z fyziologického hlediska) záležitostí ženy. Následná péče o potomka může, nebo také nemusí být opět úkolem obou. Proto právo na rozhodnutí, zda dítě mít nebo nemít náleží z větší části ženě. Proto také zodpovědnější dívky či ženy polykají hormonální tablety, nechávají si zavádět různá tělíska a podobně. Zrození člověka není jen chvilkovou záležitostí, nejde jen o to užít si sex, případně přetrpět 9 měsíců těhotenství a následný porod. Je to zejména dlouhodobá péče, výchova, starost a zodpovědnost. Proto by měly mít ženy právo na interrupci v případě, že dojde k nechtěnému těhotenství a ony ještě dítě, nebo případně už další, nechtějí.

„V červenci 2001 přijal Evropský parlament zprávu vyzývající státy Evropské unie a kandidující země, aby propagovaly reprodukční práva včetně práva na bezpečný, legální a dostupný potrat. Tato zpráva požaduje, aby uvedené státy uzákonily a zpřístupnily možnost potratu, a volá po tom, aby nebyly stíhány ženy, které podstoupily nelegální potrat a aby vlády poskytl podporu těhotným dospívajícím, ať už si přejí těhotenství přerušit nebo plod donosit. Zprávou Evropský parlament žádá vlády, aby propagovaly postkoitální antikoncepci a umožnily její volný prodej. Ve zprávě je také státům doporučena propagace sexuální výchovy ve školách prostřednictvím kampaní, telefonních krizových linek a zvýšenou dostupností dotovaných kondomů.“⁴³

I přes tuto snahu orgánů EU mají některé evropské státy stále nedostatečnou potratovou legislativu. Jedním z příkladných států této velmi negativní a pokrytecké politiky je Polsko (vstup do EU 1. 5. 2004). Stát, ve kterém má silný vliv římskokatolická církev, odmítá všechny metody antikoncepce kromě přirozených. Hormonální tablety jsou v Polsku drahé a lékaři je často odmítají předepisovat. Potraty jsou zakázány a kriminalizovány, pokud nejde o případ nebezpečí poškození plodu, či ohrožení života matky nebo dítěte. Případně pokud je těhotenství následkem násilného sexuálního činu. „Případ Alicje Tysiac, které byl odmítnut potrat, přestože pro ni těhotenství znamenalo velké zdravotní riziko, přivedl Evropský soud lidských práv v březnu 2007 k vynesení rozsudku, že Polsko porušuje článek 8 Evropské konvence

⁴³ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M., KRÁLÍKOVÁ, A. *Na cestě do Evropské unie. Průvodkyně nejen pro ženy*. Praha : Gender Studies, 2002, s. 18.

pro ochranu lidských práv a základních svobod. Tento článek zaručuje respektování soukromého a rodinného života jednotlivců.⁴⁴

I v jiných dalších zemích jsou potraty povoleny například na základě socioekonomických podmínek, při ohrožení zdraví nebo po znásilnění. V České republice musí dívka do určitého věku mít písemný souhlas rodičů. Pokud se nejedná o interrupci ze zdravotních důvodů, musí žena lékařský výkon zaplatit.

I přes to všechno jsou potratové zákony (kromě Polska) v Evropě nejliberálnější na světě.

6.2 Práce a odměňování žen a mužů

Téma rovného postavení žen a mužů v oblasti zaměstnanosti, pracovního postavení a odměňování za práci je velice rozsáhlé a také poměrně kontroverzní. Přestože existují dané předpisy a normy, je tato oblast velice často řešena soudně.

„V evropském právu byl princip rovného odměňování pro ženy a muže zakotven již v Římské smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957. Odstavce 1 a 2 článku 141 (dříve 119) Smlouvy dnes zní:

- *Odst. 1: „Každý členský stát zajistí uplatnění zásady stejné odměny mužů a žen za stejnou nebo rovnocennou práci.“*
- *Odst. 2: „„Odměnou“ ve smyslu tohoto článku se rozumí obvyklá základní či minimální mzda nebo plat a veškeré ostatní odměn, jež zaměstnavatel přímo nebo nepřímo, v hotovosti nebo v naturáliích vyplácí zaměstnanci v souvislosti se zaměstnáním. Rovnost odměňování mužů a žen bez diskriminace na základě pohlaví znamená, že:*
 - *se odměna za stejnou práci vypočítává při úkolové mzdě podle stejné sazby;*
 - *časová odměna za práci je stejná na stejném pracovním místě.“*

Soudní dvůr již v roce 1976 v Případu Defrenne II označil tento článek za přímo účinný - národní orgány jej musely aplikovat, aniž by byl proveden aktem národního práva (např. zákonem). Článek 141 byl nadto označen za přímo účinný v horizontální rovině, což subjekty soukromoprávního vztahu opravňuje se o něj opřít před národním soudem.⁴⁵

⁴⁴ BISSIO, R. *Social watch, zpráva 2008. Odpověď zní: lidská práva*. Praha : Ekumenická akademie Praha, 2009, s. 108.

⁴⁵ HAVELKOVÁ, B. *Rovnost v odměňování žen a mužů*. Praha : Auditorium, 2007, s. 28-29.

6.2.1 Trh práce

Základním důvodem nerovného postavení žen a mužů na trhu práce je právě spojení žen s rolí matek. Pokud zaměstnavatel přijímá mladou ženu, může předpokládat, že bude chtít dítě, případně další děti. V současné době je stále těžší najít vhodné pracovní místo. Zaměstnavatelé mají daleko větší možnost výběru.

Podíváme-li se na tento problém očima zaměstnavatele, můžeme důvody shrnout takto: „Když zaměstnám mladou ženu, může se stát, že po zaučení odejde na mateřskou dovolenou. Jelikož je to absolventka bez praxe, můžu jí dát nižší platové ohodnocení. Pokud otěhotní, zůstane nejspíš z finančních důvodů na rodičovské dovolené ona. Pokud se jí nepovede vrátit se v zákonem určené lhůtě zpět, nemusím jí „držet“ pracovní místo. Případně během rodičovské dovolené mohu její místo zrušit. To se vždy dá nějak zařídit.

Pokud vezmu ženu ve středním věku, bude mít určitě větší platové nároky. Předpokládám ale, že už má doma děti, tudíž bude častěji čerpat ošetřovatelské volno, pokud bude dítě marodit. Určitě nebude chtít dělat „přesčas“. Takže pokud v podmínkách k přijetí nastavím nevýhodnou pracovní dobu, sama odmítne o toto místo usilovat. Z mé strany to nebude žádná diskriminace.

Pokud ale přijmu muže, budu předpokládat, že bude mít sice větší platové nároky, ovšem pokud bude oboustranná spokojenost, mohu mu zvýšit plat, tudíž nebudu mít strach, že on odejde na rodičovskou dovolenou, nebo že bude čerpat ošetřovatelské volno v době nemoci svého potomka. Zároveň mohu předpokládat, že bude pracovat přesčas.“

Pokud se na situaci podíváme pohledem ženy, můžeme konstatovat zhruba toto: „Po škole mám několik možností: dobře se vdát, mít dítě a zůstat doma, nebo si najít práci a s dítětem počkat.“

Pokud nastane situace, že žena otěhotní brzy po škole, aniž by nastoupila do zaměstnání, záleží samozřejmě na dalších podmínkách (partner, rodina, finanční zajištění). Ovšem hledání zaměstnání po ukončení rodičovské dovolené je velmi náročné, obzvláště pokud žena nemá žádnou praxi. Často je s dnešní mírou nezaměstnanosti nutné přijmout místo, které je vzhledem ke vzdělání ženy podprůměrné. Nejsou výjimkou vysokoškolačky u pokladen v supermarketech.

Pokud žena přeruší dobře „nastartovanou“ kariéru těhotenstvím, může se stát, že se zpět bude vracet velmi těžko. Je opravdu velký rozdíl ve sladění profesního a soukromého života pokud je žena bezdětná, nebo pokud má jedno, či více dětí. Je to opět ta sporná otázka rozdělení domácích prací a povinností.

Dalo by se říci, že je to bludný kruh. Pokud má žena nízký plat, obzvláště když je zároveň matkou, stává se poměrně často závislá na partnerovi. Ovšem pro muže musí vykonávat další domácí práce a povinnosti navíc. Z tohoto důvodu je pro ni časově, fyzicky i psychicky náročnější budování vlastní kariéry a možné nižší nezávislosti na muži.

Většina žen nechce být závislá na partnerovi, případně na manželovi a právě z tohoto důvodu odsouvá narození dítěte do pozdějšího věku. Bohužel se pak často stává, že pokud začne toužit po dítěti, nemůže otěhotnět a potom dochází na různé lékařské zákroky, například na umělé oplodnění.

Role žen jako matek je v poslední době velmi diskutovanou oblastí. A právě propojení s profesním životem názorově rozděluje veřejnost. Jsou ženy, ale jsou to povětšinou muži, kteří důsledně zvýrazňují roli matky v životě ženy a odsuzují kariéristky, případně sobecké matky, které se více než o pečení buchet a vaření polévek zajímají o svoji práci a budování kariéry. Na druhé straně jsou ženy, ale i muži, kteří v roli matky nevidí překážku k budování profesního života. Ono jde opravdu obojí spojit, vyžaduje to mnoho sebezapření, úsilí, vůle a silné osobnosti. Také hraje velkou roli okolí - rodinné zázemí, partnerova tolerance.

S rostoucí rozvodovostí se také zvyšuje počet matek samoživitelek, které mají ještě více ztížené podmínky k finančnímu zajištění sebe a potomků. Ale i tak počet rozvodů roste. A ve většině případů jsou to právě ženy, kterým je dítě svěřeno do péče. Pokud žena samoživitelka přijde o zaměstnání, může se velmi rychle dostat na hranici chudoby. Nalézt zaměstnání v této pozici je velmi těžké, poněvadž je ovlivněno primární péčí o děti.

Obecně můžeme konstatovat, že opět u zemí s dobrou genderovou politikou (jako je např. Finsko, Francie, Litva) je i zaměstnanost žen s dětmi vyšší. Je zajímavé srovnat rozdíl v zaměstnanosti mezi prvním a druhým dítětem, jak je uvedeno v následující tabulce. V některých státech zaměstnanost klesla, jinde stoupla. To může být dáno rozdílem věku obou dětí, či naopak větší finanční náročností početnější rodiny.

Tabulka č. 10: Mezinárodní srovnání míry zaměstnanosti v závislosti na počtu dětí do 6 let, 2006 (v %)⁴⁶

Země	Ženy 20 - 49 let			Muži 20 - 49 let		
	1 dítě	2 děti	3 a více	1 dítě	2 děti	3 a více
Bulharsko	52	53,2	23,8	82,4	80,7	57,3
ČR	33,4	36,7	30,1	93,3	95	84,6
Německo	63,6	55,9	40,1	90,7	92,1	84,1
Francie	70,3	64,5	45,4	91,1	92	89,4
Itálie	58,4	50,8	38	93,9	93,4	90,2
Litva	74	75,2	67	88,3	89,5	87,9
Maďarsko	38,6	39,9	22,3	88,8	88,2	71
Rakousko	72,4	59,7	45,8	93,7	92,3	86
Polsko	59	56,1	47,7	89,9	87,6	81,8
Slovensko	38,6	40,6	29,7	89,8	90	70,7
Finsko	63,1	66,5	53,2	91,5	92,9	92,3
Rumunsko	70,7	63,9	51	87	84,6	75,5

V naprosté většině také klesla zaměstnanost se 3 a více dětmi. Zvláštní je, že nejen u žen, což by se dalo předpokládat, ale také u mužů. To může být ovlivněno větším počtem dětí zejména u menších národnostních skupin, které ve velké části případů mají problém s nezaměstnaností.

6.2.2 Rovnost v odměňování

„Právní základ rovnocenného odměňování je obsažen ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství (Římské smlouvy), ve které se členské státy zavázaly, že budou garantovat ženám právo na stejnou odměnu za práci jako mužům. Jedním z hlavních důvodů bylo zabránit, aby se existující rozdílné postavení zaměstnaných žen v rámci Společenství nestalo překážkou volného pohybu pracovníků. Zásada rovného přístupu byla zakotvena ve čl. 119 Smlouvy, článek byl pak Amsterodamskou smlouvou z 2. října 1997 novelizován a přečíslován na čl. 141. Na toto základní ustanovení postupně navazovala další opatření podporující rovné zacházení s muži a ženami v zaměstnání, které dnes vytvářejí základ evropské politiky rovných příležitostí mužů a žen.“⁴⁷

⁴⁶ HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, 2008, s. 164.

⁴⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. *Kolektivní vyjednávání aneb uplatnění rovnosti mužů a žen v praxi. Učební manuál*. Praha : ČMKOS, 2007, s. 105.

Právně je tedy tato oblast ošetřena a to nejen smlouvami Společenství, ale také vnitrostátními zákony. „Rozdíly v odměňování představují průměrnou diferenci v hodinové odměně za práci muže a ženy v rámci celé ekonomiky. V Evropě jako celku vydělávají ženy v průměru asi o 17,8 % méně než muži a v některých zemích se rozdíly v odměňování zvětšují.

Rozdíly v odměňování mají také významný dopad na celoživotní výdělky a výši penzí žen. Nižší výdělek znamená nižší penzi a zvyšuje riziko chudoby žen ve vyšším věku. Rozdíly v odměňování jsou důsledkem trvajících diskriminací a nerovností na trhu práce, jimiž jsou v praxi více postihovány ženy. Rozdíly v odměňování souvisí s množstvím právních, sociálních a ekonomických faktorů, které dalece přesahují hranice samotného problému stejné odměny za stejnou práci.“⁴⁸

Ovšem aplikovat tyto předpisy a normy v praxi je velmi složitá záležitost, zejména rozdělením žen a mužů ve vyhraněných profesích. Vidět ženu se sbíječkou pracovat v dole, na druhé straně muže mezi dětmi v mateřské školce není a nejspíše nebude běžný jev. Na první pohled lze říci, že například horník má fyzicky velmi náročné zaměstnání, které je zároveň rizikové a proto by tomu měla odpovídat i finanční odměna. Naopak žena pracující v jeslích či mateřské školce si ve své práci v podstatě „hraje s dětmi“, je v teple, suchu, tudíž to není nijak zvlášť náročné zaměstnání zasluhující si náležité finanční ohodnocení. Bohužel málokdo vidí odpovědnost a zejména psychickou náročnost tohoto povolání, navíc potřebu určitého stupně vzdělání. Stejně tak by se dalo mluvit o výdělečnosti obou srovnávaných pozic. Školky jsou převážně zřizovány obcemi a z této pozice závislé na příjmu z veřejných financí. Poplatky, které se dnes platí jako „školkovné“ jsou velmi nízké. I přesto, že ženy stále více pronikají do dříve typicky mužských zaměstnání, zůstávají zde spíše „raritou“. I nadále bude zůstat klasické přirozené dělení prací. Tudíž i rovnost v odměňování bude i nadále jakýmsi abstraktním pojmem, ke kterému se bude přistupovat pomalu a opatrně.

„V některých členských státech se uplatňují systémy hodnocení prací, které zde slouží jako mechanismus pro třídění prací a stanovení poměrné mzdy v stupňovitě rozvrstvených pracovních funkcích. S cílem pomoci při zjišťování, zda zaměstnanci rozdílného pohlaví pobírají rovnou odměnu za práci stejné hodnoty, vydala Evropská komise *Kodex postupů při uplatňování principu rovné odměny za práci stejné hodnoty*

⁴⁸ *Rozdíly v odměňování žen a mužů* [online]. Brusel : Generální ředitelství Evropské komise pro zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování, 2009 [cit. 27. února 2011]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=681&langId=cs>>.

pro ženy a muže. Kodex, který není závazným dokumentem, má za cíl poskytovat zaměstnavatelům a partnerům při kolektivním vyjednávání konkrétní rady a zajistit tak, aby princip rovnosti mezi ženami a muži, kteří vykonávají práci stejné hodnoty, platil pro všechny součásti mzdy. Zejména usiluje o odstranění diskriminace na základě pohlaví všude tam, kde jsou mzdové tarify založeny na systémech hodnocení a klasifikace prací.⁴⁹

Tak jako prokazování diskriminace při přijímacích pohovorech je velmi složité také dokazování nerovného odměňování žen a mužů. Je obecně známo, že práce, které jsou většinou přisuzovány ženám - jako je například úklid, péče o nemocné, postižené, péče o děti či administrativní práce v kancelářích - jsou poměrně hůře placené, než práce, které bývají doménou mužů. Částečně je to dáno přežitým názorem, že muž je živitel rodiny a tudíž musí vydělávat více. Částečně je to také tím, že většina těchto zaměstnání má předobraz v domácích pracích, které nejsou placeny vůbec, tudíž i jako zaměstnání jsou finančně podhodnocena. Srovnání náročnosti jednotlivých zaměstnání je velmi komplikované. Na druhou stranu se velmi často stává, že i za stejnou práci bývají muži a ženy hodnoceni rozdílně.

Pokud zaměstnanec pracuje v soukromé, nestátní sféře, je v moci zaměstnavatele stanovit výši mzdy. Často je možnost srovnání komplikovaná tím, že výše platu je soukromá záležitost jednotlivců, tudíž by zaměstnanci neměli znát finanční ohodnocení svých kolegů a kolegyň. Jak uvádí HAVELKOVÁ (2007)⁵⁰ někteří zaměstnavatelé požadují při nástupu do práce podepsat tzv. doložku mlčenlivosti, kde se zaměstnanci a zaměstnankyně zavazují nemluvit o výši svých finančních ohodnoceních (mzdy či dalších poskytovaných plněních). Tato doložka ovšem není zcela v souladu se zákonem. „Je třeba zvážit, zda otázku doložek mlčenlivosti neupravit v zákoníku práce explicitně nebo zda dokonce nepřijmout ustanovení, které by založilo povinnost zaměstnavatele poskytnout na požádání a ve stanovené době zaměstnanci odpovědi na sadu otázek týkajících se odměňování u zaměstnavatele. Takovouto úpravu přijalo např. Spojené království.“⁵¹

Oblast pracovně-právních vztahů je ošetřena antidiskriminačními opatřeními. Nestává se ale často, že zaměstnanci, kteří se cítí znevýhodnění na základě svého pohlaví, či jiné odlišnosti (sexuální orientace, národnosti, rasy) podávají stížnost, která je následně řešena soudní cestou. Důvodem je většinou strach z dalšího vývoje

⁴⁹ NOVÁKOVÁ, J. *Rovná práva a příležitosti pro ženy a muže v Evropské unii*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002, s. 10 - 11.

⁵⁰ HAVELKOVÁ, B. *Rovnost v odměňování žen a mužů*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2007, s. 114.

⁵¹ HAVELKOVÁ, B. *Rovnost v odměňování žen a mužů*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2007, s. 115.

pracovního vztahu, který většinou trvá. Dále také například strach ze ztráty zaměstnání. Bohužel současná ekonomická situace a vysoká nezaměstnanost přispívá k tomu, že zaměstnavatel může znevýhodňovat své zaměstnance ať už vyšší mzdy, horšími pracovními podmínkami, velmi často nastavením pracovní doby.

6.3 Vzdělání

Jak už bylo výše zmíněno, vzdělání je ve státech Evropské unie, v oblasti politiky rovných příležitostí, na velmi dobré úrovni.

Obecně se dá říci, že vzdělání je odrazovým můstkem pro další vývoj jednotlivce. Není to pouze o formální možnosti získat lepší postavení na trhu práce, ale vyšší stupeň vzdělání dává člověku vyšší míru obecného rozhledu i vyšší sebevědomí.

Ve vyspělých zemích Evropy je primární vzdělání povinné. Proto se budeme dále zabývat především vzděláním terciárním.

Ve skutečnosti je to tak, že na tomto „poli“ získávají poslední dobou ženy početní převahu. Zde je znát skutečný zájem žen o možnost tvořit a ovlivňovat svůj život. Ovšem velmi důležité je také vytvoření vhodných podmínek pro uplatnění ve studiu získaných vědomostí a zkušeností. Často se stává, že ženy s vyšším vzděláním přijímají i pracovní pozice, které jsou pod úrovní dosaženého stupně vzdělání. Pokud musí žít sebe, případně rodinu, vezmou často zaměstnání, které je finančně výhodnější a dostupné, než aby hledaly vhodné pracovní uplatnění. A tak se můžeme setkat s vysokoškolačkami, které obsluhují v restauraci, pracují jako vizážistky, či kosmetičky.

I tak je zájem žen o další vzdělání rostoucí. To dokazují i data následující tabulky.

Tabulka č. 11: Studující ženy na 100 mužů v terciárním vzdělání⁵²

Země	2000	2002	2004	2006
Česká republika	99,1	105,1	105,1	116,6
Bulharsko	134,1	117,2	110,4	114,9
Dánsko	132	135,2	137,3	134,5
Řecko	99,9	105,1	107,1	103,6
Francie	118,4	121,2	122,4	123,7
Itálie	124,8	128,6	128,4	132,3
Nizozemsko	99,8	102,8	103,6	104,6
Polsko	135,5	137,5	135,6	134,7
Slovensko	101,6	108,7	117,7	136,3
VB	117,1	123,4	132,8	134,3

⁵² HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, 2008, s. 119.

Na druhou stranu je nutné konstatovat, že ani vyšší vzdělání není zaručeným klíčem k vytouženému životnímu cíli - ať už v podobě odpovídajícího pracovního místa, finančního ohodnocení nebo společenského postavení. Významným ukazatelem snahy seberealizovat se, je také distanční vzdělávání při zaměstnání. I zde mají převažující většinu ženy. Programy celoživotního vzdělávání pomáhající dosahovat vyšší úrovně vědomostí, což je při určitém množství zkušeností z praktického života velmi dobrá kombinace pro uplatnění na pracovním trhu. Těchto možností často využívají také velmi často ženy, které se vrací z rodičovských dovolených. Zde hraje vzdělávání a další sociální kontakty, které jsou současně navazovány, velmi důležitou roli při začlenění do pracovních i společenských procesů.

Ovšem stále zůstává otázkou sladění rodiny, studií a zaměstnání a to nejen z časového hlediska. I potřeba seberealizace má své určité hranice a možnosti. A výrazný neúspěch, kterému předchází určité množství úsilí, může být iniciátorem psychických problémů a poruch - počínaje stresem, frustrací vedoucí třeba až k depresím.

6.4 Gender a politika

Zastoupení žen v politice je stále nízké ve většině zemí světa. Světový průměr zastoupení žen v parlamentech se v současnosti pohybuje okolo 18,5 %, v Evropě je to dokonce přes 20 %.⁵³

„Ženy se pro určité druhy činnosti zkrátka nehodí. Nesluší jim to na traktoru, vítr a slunce je příliš ošlehají. Stejně tak je ošlehá politika. Udělá z nich hermafrodita, mužatku, člověka moci, rozumu a pílí. Ztratí se jejich ženskost a celá společnost utrpí velkou ztrátu. Nebo jinak - do politiky vstupuje jediné žena hermafrodit, jediné žena s mozkem a jednáním muže, jiná by to věčné slovíčkaření, lobbistické nechutnosti a náročné schůzování nevydržela. A co děti, jak ty by trpěly! Politickopolitik žádné děti nemá. - Ač se tomu leckteří bráníme, velmi podobným způsobem uvažujeme všichni. Naše podvědomí pracuje neomylně na podkladě stereotypů týkajících se barvy pleti či pohlaví. Tyto stereotypy se do nás ukládají od malička.“⁵⁴

Kromě už zmíněných předsudků a zažitých stereotypů brání vstupu žen do politiky právě jejich ženské myšlení. Pokud vstoupí na politické pole, berou to spíše jako službu, vstupují sem většinou s určitým cílem, který má splnit konkrétní účel.

⁵³ CIPROVÁ, K. *Prosazování genderové rovnosti: vybraná témata*. Havlíčkův Brod : Česká ženská lobby, 2009, s. 4.

⁵⁴ JONÁŠOVÁ, K., et al. *Viditelná žena*. Praha : Prezidentka.cz, 2007, s. 4.

Málokdy jsou motivovány touhou po moci a postavení. To je jeden z důvodů, proč hůře obstojí v patriarchálním světě boje o moc. Další překážkou je odlišné hodnocení politiků a političek. A zejména odlišný způsob přemýšlení žen a mužů.

„Německý výzkum potvrdil, že političky dělají trochu jinou politiku než jejich kolegové. Mají například mnohem menší pochopení pro střelné zbraně a nedodržování pravidel silničního provozu.“⁵⁵

S tímto také koresponduje větší zastoupení žen v komunální politice. Zde mají ženy blíže ke konkrétním problémům a možnostem řešení. Čím více je politika odříznutá od skutečného života, tím menší počet žen zde nalzáme. Můžeme uvést pro srovnání - například v komunální politice v České republice je zhruba 25 % žen, v parlamentu je to okolo 17 %. Je také procentuálně mnohem větší počet starostek v menších obcích, než žen v zastupitelstvech velkých měst.⁵⁶

Jedním z pozitivních opatření v této situaci je zavedení kvót do kandidátních listin. Tyto jsou velmi praktické ať už z hlediska nízké nákladovosti, či možnosti zrušení po dosažení hranice 30 %, která je jakousi magickou hranicí pro získání možnosti prosazení zájmů určitou skupinou. Na druhou stranu je to opět opatření „shora“, které může napomoci, ovšem nezaručuje zvýšený zájem žen o politiku, či jejich přímý vstup do politického života. Opět je zde důležité sladění osobního a profesního života, obecné nahlížení společnosti a zejména zájem žen mít šanci něco změnit.

6.5 Násilí

Násilí patří mezi jednu z možností dokazování si moci, síly, určitého postavení. Je to tudíž výraz nerovnosti, diskriminace.

Nyní se budeme zabývat násilím sexuálním, které souvisí se vztahy mezi ženami a muži, tudíž náleží k oblasti genderové politiky.

CIPROVÁ⁵⁷ uvádí v červnovém vydání nezávislého občasníku Půl na půl noviny, které vychází v rámci projektu „Stop znásilnění: Program ochrany práv obětí znásilnění“, mýty a fakta o znásilnění:

- *Mýtus*: Hlavním motivem při znásilnění je sexuální touha.
- *Skutečnost*: Studie ukazují, že při znásilnění jde o moc, nikoli o sex. Znásilnění je využíváno jako zbraň, která má pokořit a způsobit bolest.

⁵⁵ JONÁŠOVÁ, K., et al. *Viditelná žena*. Praha : Prezidentka.cz, 2007, s. 8.

⁵⁶ CIPROVÁ, K. *Prosazování genderové rovnosti: vybraná témata*. Havlíčkův Brod : Česká ženská lobby, 2009, s. 4, 5.

⁵⁷ CIPROVÁ, K. *Znásilnění: mýty a fakta*. Půl na půl noviny. Praha : Gender Studies, 19. 6. 2010.

- *Mýtus*: Pachatel znásilnění je ojedinělý patologický jedinec.
- *Skutečnost*: Podle výzkumů dochází ke znásilnění nejčastěji mezi manžely, partnery, příbuznými, sousedy a spolupracovníky.
- *Mýtus*: Znásilněné osoby jsou za své znásilnění zodpovědné.
- *Skutečnost*: Ani osoby, které se vrací pozdě v noci domů samy, s pachatelem znásilnění komunikují, jsou vyzývavě oblečené atd., nenesou za znásilnění žádnou vinu. Znásilnění pachatel většinou plánuje – konkrétní osobu pak vybírá na základně jiných proměnných, než je oblečení, fyzický vzhled, chování, věk atd. Znásilnění může potkat kohokoli a kdekoli.

Ve společnosti koluje spousta dalších mýtů, které jsou většinou založeny na obviňování oběti a ospravedlňování násilníka. Ať už je to zpochybňování, že k násilí opravdu došlo, či věty typu: „vždyť si o to říkala“. K sexuálnímu násilí může dojít i mezi partnery, kteří už spolu několikrát pohlavní styk měli, přesto došlo k nerespektování výrazného NE od jednoho z nich. Taktéž vyžadování praktik, které nejsou druhé osobě příjemné, a nemá o ně zájem je jedna z forem násilí.

Pokud už k násilí dojde, má oběť často velmi nepříjemné postavení. Okolí se na ni dívá trochu pohrdavě, částečně ji může obviňovat z vyprovokování situace.

6.5.1 Domácí násilí

Tato oblast násilí je velmi citlivá a těžko „zmapovatelná“, jelikož je to něco, co se děje doma za zavřenými dveřmi. V naprosté většině jsou oběťmi domácího násilí ženy, případně děti. Je to následek silné patriarchální společnosti, kdy muži mají pocit, že mají nárok použít vůči své ženě sílu v případě, že žena „nefunguje“ tak, jak si muž představuje.

I když se statistická data sbírají velmi těžko, je známo, že v Evropě jsou ženy oběťmi domácího násilí v 98 %. Jedna z pěti se setkala s některou formou násilí od svého partnera.⁵⁸ V České republice trpí domácím násilím zhruba 38 % populace ve věku od 15 let. V 94 % českých domácností, kde se vyskytuje násilí, vyrůstají děti.⁵⁹ Bohužel situace pro postižené je zatím velmi nepříznivá i v zemích Evropské unie.

„V mnohých zemích EU se snáze dovoláte pomoci, když vám někdo poškodí auto, než když se stanete obětí násilí. Domácí násilí se stále považuje za něco, co patří do sféry soukromí, za něco, do čeho by člověk stojící mimo rodinu neměl zasahovat.“

⁵⁸ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M. *Na cestě do Evropské unie. Průvodkyně nejen pro ženy*. Praha : Gender Studies, 2002, s. 13.

⁵⁹ CIPROVÁ, K. *Prosazování genderové rovnosti: vybraná témata*. Havlíčkův Brod : Česká ženská lobby, 2009, s. 10.

Přesto již členské státy podnikly určité kroky. Některé země přijaly opatření, že muži, kteří jsou vinni domácím násilím, musí odejít od rodiny, uplatňují sankce vůči mužům, kteří pravidelně navštěvují prostitutky, nebo zřídily telefonní linky pro oběti. V některých zemích je mužům - násilníkům zmírněn trest, jestliže podstoupí psychoterapii, aby se přestali násilně chovat.⁶⁰

Násilnickým chováním není pouze bytí, či jiný přímý fyzický útok. Druhů domácího násilí je mnohem více. Jak uvádí FARKAŠOVÁ (2002)⁶¹ žádný druh domácího násilí není na Slovensku neznámý. Vyskytují se všechny známé typy od fyzického a sexuálního, přes psychické a sociální až po ekonomické. U více než 80 % to bylo násilí psychické například vyčítání různých věcí, nadávání a zastrašování. Dále u 60 - 70 % to bylo ponižování na veřejnosti, omezování peněz na domácnost, bití a zabraňování setkání s příbuznými. Více než 70 % se setkala s bitím, či vyhrožováním zbitím, nebo zraněním. Více jak 50 % uvádí vymáhání sexu.

Velmi důležitým aspektem při řešení této problematiky je obecné mínění. Proto je třeba vést různé kampaně, kde se zdůrazní potřeba pomoci okolí v případě, že sama oběť není schopná uvědomit si závažnost situace a možnost pomoci zvenčí. V naprosté většině oběť násilí nevnímá zlo, které se jí děje za nepřípustné a velmi často si sama za vzniklou situaci dává vinu a přijímá následný trest. I to je následek historického vývoje patriarchální společnosti, kdy žena nesměla muži odporovat. To vše bylo podpořeno tím, že osobní problémy patří za zavřené dveře, nikoliv k řešení na veřejnosti.

Navíc se oběť velmi často stydí a nemá jistotu, že pokud na sebe prozradí, že podlehla násilí, najde opravdu účinnou pomoc. Proto je velká potřeba i určité prevence ohledně tohoto tématu. Aby dávno před tím, než k něčemu takovému dojde, každý věděl, že nikdo nemá právo omezovat jeho osobní život, či dokonce vztáhnout na něj ruku a pokud se něco takového stane, musí to řešit, pokud možno hned v začátku.

Poslední dobou se stále častěji objevují případy násilí na mužích. Toto násilí je většinou psychické. Podle mužů si ženy často vymýšlí jejich násilné chování, aby při rozvodu získaly do své péče děti a „odřízly“ je od jejich otců. Ani tato situace by neměla být podceňována.

Posuzování skutečného stavu u prokázaného případu domácího násilí by mělo být nestranné a nezávislé a velmi individuální. Bohužel o to většinou není zájem a často dochází k bagatelizování tohoto problému.

⁶⁰ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M. *Na cestě do Evropské unie. Průvodkyně nejen pro ženy*. Praha : Gender Studies, 2002, s. 14.

⁶¹ FARKAŠOVÁ, K., et al. *Násilie na ženách*. 1. vyd. Bratislava : Aliancia žien Slovenska, 2002, s. 54.

ZÁVĚR

V této práci byla provedena analýza současné situace v oblasti genderové politiky Evropské unie.

Z historicko-geografického srovnání zřetelně vyplývá, že i přes snahu o sjednocení legislativy ve státech EU, jsou velmi důležitá specifika vývoje jednotlivých států. Z tohoto srovnání vychází nejlépe severské země s velmi vysokým stupněm genderové rovnosti. Například zde můžeme srovnat procentuální zastoupení žen v politice: u severských zemí je to okolo 40 % žen v parlamentu a více než 40 % žen v ministerských funkcích, zatímco v ostatních státech se tato čísla pohybují okolo 20 % (např. Velká Británie, Německo, Rakousko, Bulharsko), v České republice kolem 15 %, někde i výrazně pod 10 % (například Itálie, Polsko, Malta).

Bezesporu důležitými aspekty při prosazování rovnosti pohlaví jsou tradice, schopnost společnosti reagovat na nové podněty a schopnost přijmout skutečnou demokracii a svobodu jedince. Velmi důležitý je zde i pohled na člověka jako osobnost. To vše je na poměrně dobré úrovni i v zemích s delší zkušeností s demokracií. Jsou to převážně západní státy. Pokud posuzujeme státy bývalého socialistického bloku je zde situace trochu ztížena vysokým stupněm rovnosti pohlaví v období totality. Bohužel tato rovnost byla předurčena ideologií více než snahou obyvatel, tudíž byla brána jako dědictví své doby a v době přijetí demokracie byla pozapomněna a nadále se nijak nerozvíjela. Právě zde je přínos vstupu těchto států do Evropské unie, kde je problematika rovného postavení důrazněji řešena.

Jediná oblast, ve které je počet žen a mužů na srovnatelné úrovni, dokonce zde počty žen mírně převažují, je vzdělání. Například v České republice se zvýšil počet žen v terciárním vzdělání v porovnání na 100 mužů z 99 žen (v roce 2000) na 117 žen (rok 2006). Tato situace je ještě lepší v některých jiných státech - např. na Slovensku je to ve stejném období na 100 mužů ze 101 žen na 136 žen, v Itálii ze 125 žen na 132 žen. Zde je ovšem otázkou, zda vzdělávání žen nepovede v budoucnu ke zvýšení problémů ve vztazích, případně k vyšší rozvodovosti. Nadále totiž převládá ve velké části společnosti představa, že žena by neměla být vzdělanější než muž.

Bohužel v pracovní-právní oblasti, která má přímo navazovat právě na vzdělání už tato rovnost paradoxně mizí. Tento jev je podmíněn zejména konzervativním pohledem na ženu jako matku a manželku a tím pádem ztíženým postavením ve společnosti i na trhu práce.

Podobně je tomu také v politice a veřejném životě, kde jsou ženy aktivní především v oblastech, které souvisejí se sociálními otázkami. To jsou například rodičovská práva, péče o děti, péče o staré lidi, vzdělání apod.

V České republice je úroveň genderové oblasti na poměrně špatné úrovni. Tato situace je částečně dědictvím minulosti, částečně patriarchální společností, která byla v naší kultuře vždycky velmi silná.

Pokud srovnáme platy žen a mužů v České republice, berou ženy stále mnohem méně, než muži. Například vysokoškolačka ve věku 35 až 44 let bere v současné době jen 67 % platu stejně starého a vzdělaného muže.

Do poslanecké sněmovny v České republice v roce 2010 bylo z 200 poslanců zvoleno: 156 mužů (78 %) a 44 žen (22 %), což je opravdu velký nepoměr. Je to ovšem posun k lepšímu od minulého období, kdy bylo v roce 2006 zvoleno 31 žen. Ve srovnání s Evropským parlamentem jsou to stále nízká čísla. V současném volebním období je poměr v Evropském parlamentu 65 % mužů a 35 % žen.

Možnosti vývoje v této oblasti do budoucna jsou závislé nejen na snaze žen samotných ale společnosti jako takové. Bohužel je dnes velké úsilí lidí nasměrováno převážně do řešení ekonomické situace. Lidé se bojí toho, co je neobvyklé a tak je pro ně těžko přijatelné, pokud se například žena rozhodne budovat kariéru a užívat si svůj život raději, než si založit rodinu a starat se o děti a manžela. Chybí nám tolerance k individuálním hodnotám a postojům. Těžko přijímáme, když se někdo vyčlení z obecných norem. Máme mnohem větší úctu k majetku než sami k sobě a svému okolí.

Jednou z možností jak zlepšit rovné postavení žen a mužů je začít sami u sebe. A také u výchovy svých dětí. Pokud se jednotlivcům podaří nalomit zastaralý pohled na svět a okolí, může být v budoucnu pohled na otce na rodičovské dovolené, na schopnou ženu v řídicí funkci, případně na bezdětnou ženu cestující po světě, zbaven dřívějších předsudků. Je samozřejmě otázkou jaký přínos to bude mít pro společnost jako takovou. Zda bude více, či méně spokojených lidí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. APPELTOVÁ, M., et al. *Gender a demokracie: 1989-2009*. 1. vyd. Praha : Gender Studies, 2009. 109 s. ISBN 80-86520-64-1.
2. BISSIO, R. *Social watch, zpráva 2008. Odpověď zní: lidská práva*. Přel. R. Převrátíl. Praha : Ekumenická akademie Praha, 2009. 127 s. ISBN 978-80-254-5567-8.
3. BÚTOROVÁ, Z., et al. *Ona a on na Slovensku. Zaoštréné na rod a vek*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2008. 365 s. ISBN 978-80-89345-10-6.
4. CIPROVÁ, K. *Prosazování genderové rovnosti: vybraná témata*. Havlíčkův Brod : Česká ženská lobby, 2009. 58 s.
5. CIPROVÁ, K. *Znásilnění: mýty a fakta*. Půl na půl noviny. Praha : Gender Studies, 19. 6. 2010.
6. FARKAŠOVÁ, K., et al. *Násilie na ženách*. 1. vyd. Bratislava : Aliancia žien Slovenska, 2002. 65 s. ISBN 80-968545-4-2.
7. FREDMAN, S. *Antidiskriminační právo*. Přel. T. Kodičková. 1. vyd. Praha : Multikulturní centrum Praha, 2007. 209 s. ISBN 978-80-254-1054-7.
8. FIALOVÁ, E., et al. *Neviditelný problém. Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha : Gender Studies, 2010. 65 s. ISBN 978-80-86520-30-8.
9. HAVELKOVÁ, B. *Rovnost v odměňování žen a mužů*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2007. 158 s. ISBN 978-80-903786-2-9.
10. HOLÁ, B., et al. *Zaostřeno na ženy, na muže*. Praha : Český statistický úřad, Úřad vlády ČR, 2008. 271 s. ISBN 978-80-250-1877-4.
11. HOLÁ, B., et al. *Ženy a muži v datech 2003*. Praha : Český statistický úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003. 60 s. ISBN 80-250-0205-5.
12. HOLÁ, B., et al. *Ženy a muži v datech 2005*. Praha : Český statistický úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005. 90 s. ISBN 978-80-250-1854-5.
13. HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 124 s. ISBN 80-7106-380-0.
14. JACHANOVÁ DOLEŽELOVÁ, A. *Rovné příležitosti do firem*. Praha : Gender Studies, 2008. 26 s. ISBN 978-80-96520-25-4.

15. JANKOVÁ, L., et al. *Evropské dokumenty – texty zákonů*. Praha : C. H. Beck Praha, 2008. 390 s. ISBN 978-80-7400-081-2.
16. JONÁŠOVÁ, K., et al. *Viditelná žena*. Praha : Prezidentka.cz, 2007. 55 s.
17. KARSTEN, H. *Ženy – muži. Genderové role, jejich původ a vývoj*. Přel. P. Babka. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. 184 s. ISBN 80-7367-145-X.
18. KOLEKTIV AUTORŮ. *Kolektivní vyjednávání aneb uplatnění rovnosti mužů a žen v praxi. Učební manuál*. Praha : ČMKOS, 2007. 180 s.
19. LICHÁ, K., et al. *Inspirace pro rovné šance*, 1. vyd. Praha : Občanská inspirace, Praha, 2007. 123 s. ISBN 978-80-904000-0-9.
20. MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M. *Na cestě do evropské unie. Průvodkyně nejen pro ženy*. Praha : Gender Studies, 2002. 34 s. ISBN 80-86520-02-1.
21. MUSILOVÁ, M. *Vývoj politiky rovných příležitostí mužů a žen v České republice v kontextu evropské integrace*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1999. 55 s. ISBN 80-85950-68-5.
22. NOVÁKOVÁ, J. *Rovná práva a příležitosti pro ženy a muže v Evropské unii*. 1. vyd. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. 24 s. ISBN 80-86552-12-8.
23. ŠTĚPÁNOVÁ, M., ČIŽINSKÝ, P. *Antidiskriminace – pravdy a mýto o rovnosti*. Praha : Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva, 2007. 35 s.

Elektronické zdroje

1. HOVORKOVÁ, K. *Ženy berou méně a mohou si za to mnohdy samy. Neřeknou si o víc* [online]. Praha : iDNES, 8. 10. 2010 [cit. 27. února 2011]. Dostupný z WWW: <http://podnikani.idnes.cz/zeny-berou-mene-a-mohou-si-za-to-mnohdy-samy-nereknou-si-o-vic-p5g-firmy_rady.asp?c=A101005_1460860_firmy_rady_hru>.
2. HŮLE, D. *Úhrnná rozvodovost ve vybraných evropských zemích* [online]. 2004 [cit. 25. července 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.demografie.info/?cz=rozvodukazatele>>.
3. *Mateřská i rodičovská dovolená jsou v ČR delší než jinde v Evropě* [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008 [cit. 13. prosince 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5917>>.

4. *Plat za práci na mateřské? 51 tisíc* [online]. Praha : iDNES, 12. 3. 2007 [cit. 1. března 2011]. Dostupný z WWW: <<http://podnikani.idnes.cz/plat-za-praci-na-materske-51-tisic-da9-/zamestnani.asp?c=A070307>>.
5. *Rovnost žen a mužů – politika, programy, instituce* [online]. Praha : Euroskop, Odbor informování o evropských záležitostech (OEZ) Úřadu vlády České republiky 2005 [cit. 7. března 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/683/sekce/rovnost-zen-a-muzu/>>.
6. *Rozdíly v odměňování žen a mužů* [online]. Brusel : Generální ředitelství Evropské komise pro zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování, 2009 [cit. 27. února 2011]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=681&langId=cs>>.
7. SOKAČOVÁ, L. *Stručná historie feminizmu* [online]. Praha : Feminismus.cz, spravuje Gender Studies, o.p.s., 1991 [cit. 18. července 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.feminismus.cz/historie.shtml>>.